

Hvem er de unge ledige?

— Unge uden uddannelse og arbejde i Faxe Kommune

Anne Görlich, Mette Pless, Noemi Katznelson og Pia Olsen

Hvem er de unge ledige?

— *Unge uden uddannelse og arbejde i Faxe Kommune*

Hvem er de unge ledige?

- *Unge uden uddannelse og arbejde i Faxe Kommune*

Af Anne Görlich, Mette Pless, Noemi Katznelson og Pia Olsen

© Forfatterne og Center for Ungdomsforskning 2011

Grafisk design: Line Krogh Jensen, Center for Ungdomsforskning

Center for Ungdomsforskning er et forskningscenter på DPU, Aarhus Universitet. Vi igangsætter både smalle målrettede undersøgelser og større undersøgelser af almen interesse og modtager også gerne henvendelser om mulige forskningsprojekter. Man kan som institution, organisation eller forening også blive medlem af Foreningen Center for Ungdomsforskning, og dermed indgå i et samarbejde og netværk med centerets forskere og støtte centerets eksistens.

Hvis du er interesseret i at vide mere om Center for Ungdomsforskning, så find os på www.cef.u.dk.

Indholdsfortegnelse

Introduktion	7
Forord	8
Kapitel 1: Indledning	9
Baggrund – den stigende ledighed	9
Ledigheden i Faxe	10
Forskningsspørgsmål og fokusområder	11
Undersøgelsens design	11
Kapitel 2: Konklusioner og anbefalinger	14
Undersøgelsens konklusioner	14
De unge	14
Mødet med jobcentret og projekterne	15
Undersøgelsens anbefalinger	16
Indsatsen på jobcentret og UU-vejledningen	17
Indsatsen i aktiveringsprojekterne	17
Kapitel 3: De unges uddannelses- og arbejdsmæssige situation	18
De unges erfaringer med uddannelse generelt	18
Folkeskoleerfaringer	19
At tackle faglige udfordringer	20
At tackle sociale udfordringer	21
Faglige udfordringer som motivation	21
Opsummering	22
Arbejdsmarkedserfaringer	23
Positive erfaringer med arbejde	23
Arbejde og udfordringer	24
Arbejde og sårbarhed	25

De unges syn på fremtiden	27
En diffus fremtid	27
En stabil og tryk fremtid	27
En fremtid i bevægelse	28
Kapitel 4: De unges livssituationer	30
Hverdagslivet	30
De unges livssituation – et eksempel	32
Mestringsstrategier	33
At klare sig selv	33
Stofmisbrug som strategi	33
At søge hjælp	34
Betydningen af relationer	35
Forældrenes rolle	35
Analyse og opsummering	36
Stabilitet versus ustabilitet	36
Faglig sikkerhed versus faglig usikkerhed	37
Livssituation præget af uro	38
Livssituation præget af sårbarhed	38
Livssituation præget af resignation	39
Kapitel 5: De unges erfaringer med jobcenter og aktiveringsprojekter	40
Mødet med jobcentret	40
Jobcentret i relation til de unge	40
Jobcentrets funktion som 'system'	46
De unge på projekterne	50
At indgå i socialt fællesskab	51
Fagpersonernes perspektiv: Forskelle i aktiveringsprojekterne og visitationen	52
At få voksenstøtte og vejledning	52
At vokse fagligt	54
Fagpersonernes perspektiv: De unge i aktivering	55
Fagpersonernes bud på fremadrettede perspektiver	56
Opsummering	57
Litteratur:	58

Introduktion

Faxe Kommune er præget af store udfordringer i forhold til en høj ungeledighed og et relativt lavt uddannelsesniveau. En undersøgelse fra Danmarks Statistik fra marts 2012 viser, at det kun er 66,6 pct. af de 25 årige, der havde bopæl i Faxe Kommune som 15 årige, der har fuldført en ungdomsuddannelse. Resultatet er det næstdårligste på landsplan.

Der er mange idéer og forestillinger om baggrunden for, at så mange unge ikke gennemfører eller slet ikke kommer i uddannelse. Vi har derfor i Faxe Kommune valgt at gå skridtet videre og give de unge ledige i Faxe Kommune et talerør gennem denne rapport - en mulighed for at fortælle deres historie og derigennem give os andre en større og mere mangfoldig viden om de barrierer, der forhindrer så mange unge i at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Undersøgelsen vil fremadrettet danne basis for det videre arbejde i Faxe Kommune med at hjælpe flere unge videre i uddannelse. Et arbejde, der kræver et solidt samarbejde mellem kommunen, uddannelsesinstitutionerne, Ungdommens Uddannelsesvejledning, erhvervslivet og de unge selv.

Rapporten er finansieret af Beskæftigelsesregion Hovedstaden & Sjælland og er en del af et projekt, der har som indsats at finde nye veje til at hjælpe unge ledige videre i uddannelse. Projektet har været organiseret som et samarbejde mellem VUC Storstrøm, Ungdommens Uddannelsesvejledning, ZBC Næstved, EUC Sjælland og Jobcenter Faxe. Center for Ungdomsforskning har bistået med råd og vejledning samt udarbejdet denne undersøgelse for Faxe Kommune. Faxe Kommune vil gerne takke alle involverede i projektet for et stort engagement og velvilje.

God fornøjelse med rapporten, som kan gøre os alle klogere på, hvordan vi langt bedre kan hjælpe vores unge ledige videre.

Center for Beskæftigelse & Omsorg, Faxe Kommune, marts 2012

Jobcenterchef Vibeke Dyhr & Centerchef Kasper Sonne

Forord

Der er i øjeblikket stor offentlig og politisk fokus på unge arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere. Fra politisk hold er udmeldingerne klare, som Beskæftigelsesminister Mette Frederiksen her formulerer det til Ritzaus Bureau:

”Regeringen vil presse eller tvinge de stærke unge i uddannelse eller arbejde, og for de svage unge skal der skabes særlige og målrettede forløb. For i gang skal de.” (Ritzaus Bureau, 08.01.2012)

”Min kongstanke er, at de unge skal i uddannelse. Vi gør de næsten 50.000 kontanthjælpsmodtagere under 30 år en kæmpe bjørnetjeneste, hvis vi ikke sørger for, at de reelt får nogle kompetencer og det frihedsbrev, der ligger i at få en uddannelse, mens man er ung.” (Mette Frederiksen, Ugebrevet A4, 12.01.2012)

Udmeldingerne har været omgærdet af en livlig debat og af mange udvekslinger fra alle involverede parter – på nær måske netop de unge, der er selve debattens omdrejningspunkt. Vi ønsker med denne undersøgelse at bidrage til, at også de unges perspektiv bliver inddraget i debatten. Vi ønsker med andre ord at bidrage til diskussionerne om ungdomsledigheden ved at løfte en viden frem om, hvordan livet, fremtiden, arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet og mødet med jobcentret tager sig ud fra de unges perspektiv.

Mere konkret er ønsket også at bidrage til det arbejde, som Faxe Kommune har igangsat for at udvikle og styrke indsatsen overfor de unge med henblik på at hjælpe dem videre i enten uddannelse eller arbejde. For undersøgelsen her er netop resultatet af et samarbejde med Faxe Kommune om at udarbejde nærværende rapport om de unge ledige i matchgruppe 1 og deres møde med jobcentret i Faxe og de forskellige afklarings- og uddannelsesforberedende tilbud målrettet unge i kommunalt regi samt på VUC i Faxe. Rapporten her giver med andre ord de unge stemme og bidrager med deres perspektiv på det at være ledig og skulle 'i gang'.

Undersøgelsen er gennemført i perioden august 2010 til marts 2012 af videnskabelig assistent cand.comm Anne Görlich som den drivende kraft sammen med projektleder adjunkt Mette Pless, cand.comm Pia Olsen samt lektor og centerleder Noemi Katznelson - alle fra Center for Ungdomsforskning.

Konkret er undersøgelsen blevet muliggjort af en stor velvilje fra de ansatte i Faxe Kommune – særligt Mette Løth Frederiksen samt Vibeke Dyhr – og fra VUC i Faxe med Jannie Nielsen og Kristian Madsen i spidsen. Og så har de involverede unge selvfølgelig spillet en helt central rolle, idet de har villet dele deres erfaringer og perspektiver med Pia og Anne. Det skal de have meget stor tak for.

God læselyst,

Noemi Katznelson, Centerleder i Center for Ungdomsforskning, Aarhus Universitet, Februar 2012

Kapitel 1

Indledning

Baggrunden for nærværende undersøgelse er de store udfordringer i Faxe Kommune – og landet som helhed – i forhold til den gruppe af unge, der ikke har en uddannelse, og som samtidig står udenfor arbejdsmarkedet. Undersøgelsens overordnede formål er derfor at skabe større viden om gruppen af udsatte unge, som har prøvet lykken i uddannelsessystemet, men som ikke har været i stand til at gennemføre en uddannelse.

Det er en gruppe unge, som der i dag ikke findes megen forskningsmæssig viden om, og formålet med nærværende undersøgelse er at sætte fokus på gruppen, for på den måde at kunne udvikle og kvalificere indsatserne i relation til at fastholde disse unge i uddannelse. Konkret afgrænses gruppen til at omfatte unge i matchgruppe 1 i alderen 16-25 år.

Det afgørende i denne sammenhæng er, at forskningsprojektet giver de unge stemme og derigennem bringer en viden til veje om, hvordan netop disse unge forstår deres egen situation, muligheder og ikke mindst deres ønsker og perspektiver på fremtiden. Det er samtidig også vigtigt, at denne viden bringes i spil med netop de professionelle, der i det daglige arbejder med de unge og har til opgave at hjælpe dem videre i uddannelse/arbejde.

Baggrund – den stigende ledighed

Det seneste årti har været præget af et massivt politisk fokus på unges uddannelsesvalg og –deltagelse, med regeringens 95 %-målsætning som overordnet ramme og ledetråd. På grund af de gunstige betingelser på arbejdsmarkedet har der været mindre politisk og forskningsmæssigt fokus på de unge udenfor arbejdsstyrken, bl.a. fordi arbejdsløsheden i denne periode har været historisk lav.

Men med den økonomiske krise er billedet vendt. Flere unge er nu at finde i uddannelsessystemet, men samtidig er beskæftigelsen faldet markant – og det synes ikke mindst at ramme de unge. Således udgjorde unge under 30 år ca. 36 pct. af alle kontanthjælpsmodtagere uden for arbejdsmarkedet i juni 2011, mens andelen før krisen i juni 2008 var ca. 29 pct. (AE-Rådet, 2011a). De unge kontanthjælpsmodtagere udenfor arbejdsmarkedet fylder altså mere i statistikkerne i dag end før krisen.

En undersøgelse dokumenterer, at knap 80.000 unge mellem 15-29 år i 2010 ikke har været i hverken uddannelse eller arbejde i mere end 6 måneder, hvilket svarer til knap 8 % af hele aldersgruppen i Danmark. Af samme undersøgelse fremgår det, at unge som ikke har gennemført mere uddannelse end grundskole har større sandsynlighed for længerevarende perioder uden uddannelse og arbejde end fx unge med gymnasial uddannelse (hhv. 16 % og 8 % af de unge) (AE-Rådet, 2012). Disse tal bakkes op af flere undersøgelser. En nylig analyse fra

Beskæftigelsesministeriet viser, at 73 % af de unge kontanthjælpsmodtagere under 30 år, havde folkeskolen som højest fuldførte uddannelse (Beskæftigelsesministeriet, 2011, se også Rambøll, 2011a).

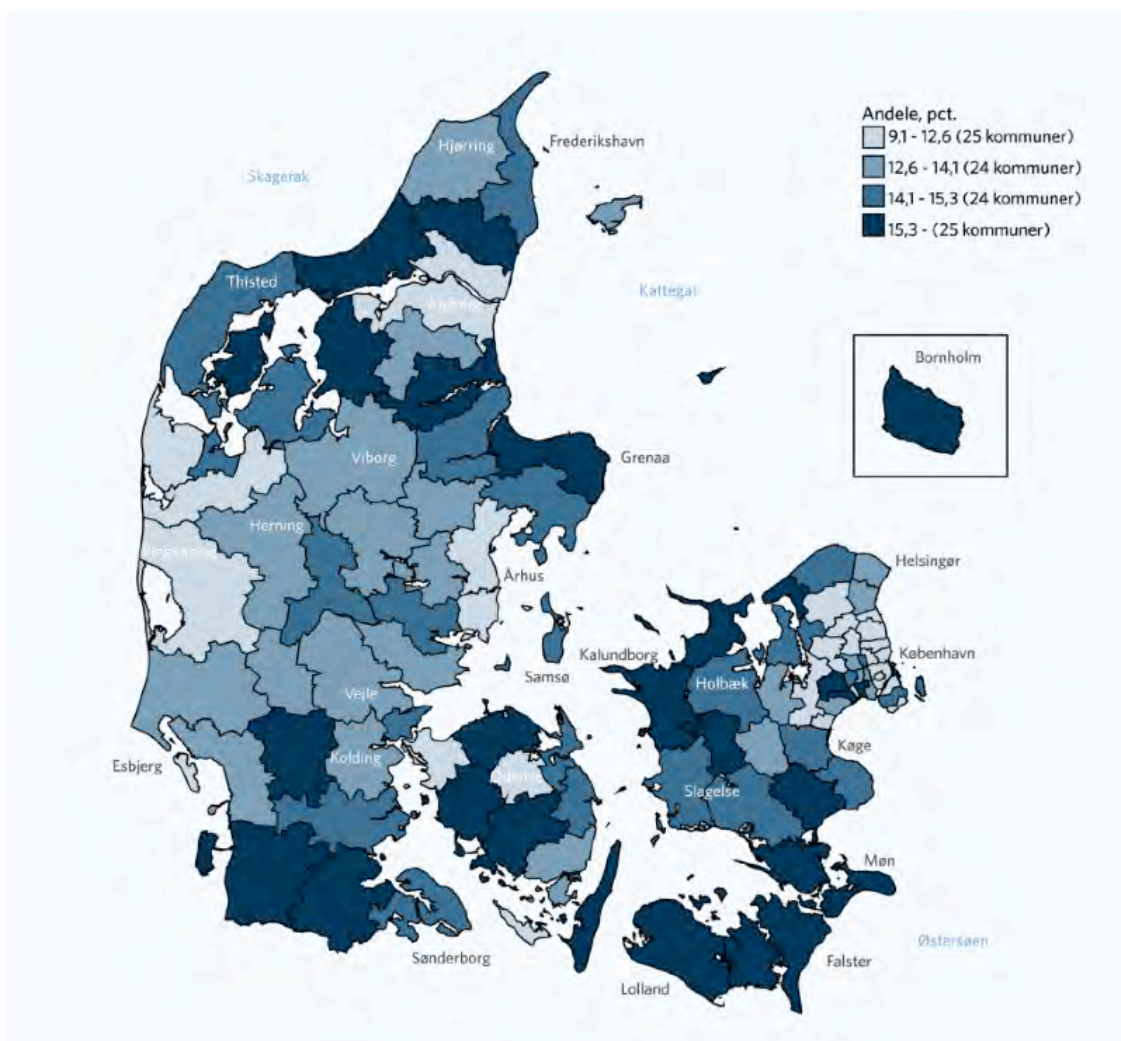
Samtidig påpeges det i en aktuell undersøgelse, at unge langtidsmødtagere af kontanthjælp også i et længere tidsperspektiv ser ud til at have større risiko for at forblive udenfor arbejdsstyrken end unge, der ikke har været på kontanthjælp (i længere perioder). Undersøgelsen, der sætter fokus på, hvordan det er gået de unge, der var langtidsmødtagere af kontanthjælp i 1994 (sidste gang ungdomsarbejdsløsheden toppede) viser, at mere end hver tredje af de unge, der modtog kontanthjælp i en længere periode i 1994, i dag får hovedparten af indkomsten fra det offentlige, mens andelen for de unge, der ikke var ledige, ligger på 11 % (AE-Rådet, 2012a).

Undersøgelserne tegner altså konturerne af en problematik, som synes at presse sig særligt meget på under den aktuelle økonomiske krise: Antallet af unge kontanthjælpsmodtagere er stigende, og unge uden uddannelse synes at være i særlig risiko for længerevarende perioder udenfor uddannelsessystem og arbejdsmarked (jf. også Glavind, 2005).

Ledigheden i Faxe

Der er tale om generelle tendenser, der slår igennem over hele landet, men som det fremgår af nedenstående figur er der betragtelig forskel på, hvor stor en andel gruppen af unge, som hverken er i gang med uddannelse eller arbejde, udgør i forskellige kommuner:

Figur 1. Andelen af unge 15-29 årige uden job eller uddannelse – opdelt efter aktuell bopælskommune (AE-rådet 2011b, s.3)

Som det fremgår af figuren er andelen af unge, som ikke er i gang med uddannelse eller arbejde, relativt lav i de største byer (København, Aarhus, Odense og Ålborg), i de nordsjællandske kommuner samt i kommunerne langs den jyske vestkyst, mens der er en højere andel af unge, som ikke er i uddannelse eller arbejde på Lolland, Syd- og Vestsjælland samt i den sydlige del af Jylland (AE-Rådet, 2011b).

I denne sammenhæng tilhører Faxe Kommune gruppen af kommuner med en relativ høj andel af unge, som ikke er i gang med uddannelse eller arbejde. Således udgør denne gruppe 15,6 % i Faxe Kommune - mens landsgennemsnittet ligger på 13,1 % (AE-Rådet, 2011b).

Konkret udgjorde antallet af unge under 30 år på offentlige forsørgelsesydelse¹ i Faxe Kommune pr. november 2011 704 personer, heraf udgjorde unge på dagpenge (164) ca. 23 % af den samlede gruppe mens unge kontanthjælpsmodtagere (301) udgjorde omkring 43 %. I gruppen af kontanthjælpsmodtagere udgjorde gruppen af jobklare unge (matchgruppe 1) 126, mens de ikke-jobklare kontanthjælpsmodtagere (matchgruppe 2 og 3) i alt udgjorde 147².

Samtidig er uddannelsesniveaue i Faxe Kommune også lavere end landsgennemsnittet. Unge, der ikke har uddannelse udover folkeskolen og ikke er i gang med uddannelse, udgør 22,7 % af de 20-29 årige i Faxe Kommune, mens andelen i Østdanmark som helhed er 15,7 % (Beskæftigelsesregion Hovedstaden & Sjælland, 2010). Faxe Kommune er således en af de kommuner i Østdanmark, som har en særlig stor udfordring i forhold til antallet af unge uden uddannelse (jf. også Faxe Jobcenter, 2010). For årgang 2009 forventes 80,5 % at gennemføre en ungdomsuddannelse (i løbet af 25 år efter afsluttet 9. klasse) i Faxe Kommune, mens andelen på landsplan forventes at være knap 84 % (Uni-C, 2011).

Forskningsspørgsmål og fokusområder

På baggrund af de skitserede problematikker, har forskningsprojektet samlet set to fokusområder:

1. De unge

- Hvilke uddannelses- og arbejdsmarkedserfaringer har de forskellige unge i gruppen, og hvad præger deres generelle livssituation?
- Hvilke forestillinger og drømme har de i relation til uddannelse og arbejde, samt deres forventninger og tanker om fremtiden?
- Hvordan oplever og håndterer de deres hverdagsliv

2. Mødet mellem de unge og jobcentret

- Hvilken kontakt har de unge haft med jobcentret?
- Hvordan oplever de den hjælp og de tilbud, de har fået i jobcentret?
- Hvordan oplever jobcentrets medarbejdere de unge, og hvad præger deres tilgang til unges uddannelse og afklaring?
- Hvilke barrierer og muligheder peger såvel de unge som de ansatte på som virkningsfulde i forhold til at kunne vejlede og guide de unge i retning af at sikre dem en plads i enten uddannelsessystemet og/eller på arbejdsmarkedet?

Undersøgelsens design

Undersøgelsen skal bruges som baggrund for udviklingen af nye tilbud til unge 16-25 årige, som ikke er i gang med uddannelse eller arbejde. Fokus er at få et indblik i de liv, de unge lever, og hvad der er medvirkende til, at de

---

¹ Dvs. unge mellem 16-29 år, som får enten dagpenge, kontanthjælp, starthjælp, revalidering, forrevalidering, introduktionsydelse, sygedagpenge, ledighedsydelse, er i fleksjob eller på førtidspension.

² Kilde: Registeret for arbejdsmarkedsstatistik (RAM), AMANDA, Kommunale sagsbehandlings- og økonomisystemer, AMFORA, KMD's sygedagpengeregister og KMD's register for sociale pensioner.

har det svært med uddannelse. Vi har derfor valgt et kvalitativt metodedesign i undersøgelsen, som netop giver mulighed for at opnå et righoldigt og detaljeret billede af de livsvilkår, de unge uden uddannelse og arbejde lever i – og med (Kvale & Brinkmann, 2009). I udgangspunktet forholder vi os således åbent og nysgerrigt til de unges fortællinger for på den måde at få indsigt i både hvad der sker i de unges møde med uddannelsessystem og jobcenter, men også har blik for, at andre ting i de unges liv kan have betydning for deres (manglende) uddannelsesdeltagelse.

Datamateriale

For at få et nuanceret billede af unge-gruppen og deres livsvilkår har vi tilstræbt en ligelig fordeling på begge køn i interviewene samt en vis fordeling i alderen på de interviewede. Konkret er der i undersøgelsen foretaget:

- 3 fokusgruppeinterviews (af to timers varighed) med i alt 28 unge i alderen 15 til 30 år (17 unge mænd, 11 unge kvinder)
- 12 dybdegående semistrukturerede enkeltinterviews (af en times varighed) med unge i alderen 16 til 28 år (5 unge mænd, 7 unge kvinder)

Rent praktisk er både fokusgruppeinterview og enkeltinterviews foretaget på projekterne, hvor de unge kommer til dagligt. Rekrutteringen af de unge er sket i samarbejde med de ansatte på projekterne. På projekterne har vi mødt unge, som ikke er kommet i gang med uddannelse eller arbejde efter folkeskolen, unge, som har prøvet lykken i uddannelsessystemet, men ikke har fuldtført deres uddannelse, og vi har mødt unge, som har uddannelse men af forskellige årsager har skiftet retning og er endt i arbejdsløshed. Disse unge får alle stemme i rapporten, men hovedvægten ligger på de udsatte unge uden uddannelse og arbejde, der som nævnt indledningsvist er undersøgelsens primære fokus.

Selve interviewene er tilrettelagt med tre perspektiver for øje. For det første at vi kommer omkring de unges positive og negative erfaringer med uddannelse både i forhold til folkeskole, ungdomsuddannelser og eventuelt andre uddannelses tilbud. For det andet, at vi kommer tæt på de unges kontakt med det kommunale system: jobcenter, UU-vejledning osv. Og for det tredje, at vi får et indblik i de unges hverdagsliv, relationer, etc. Det giver en samlet viden, der bidrager til det videre arbejde med at udvikle tilbud til de unge.

Anonymisering

De interviewede (unge såvel som professionelle) er alle anonymiserede. Det samme gælder for de aktiveringsprojekter de unge har deltaget i. I nogle af rapportens kapitler benyttes person-navne når en personlig fortælling udfoldes. I disse tilfælde er den unges navn mv. ændret, så den unges anonymitet sikres.

Metode: fokusgrupper

Fokusgruppeinterviews er som metode velegnet til at få belyst og uddybet en gruppes erfaringer, holdninger og oplevelser i forhold til et bestemt tema (Demant, 2006). Fokusgrupperne er tilrettelagt ud fra en undersøgende og eksplorativ tilgang. Vi har således valgt at inddrage visuelle metoder i fokusgruppeinterviewene i form af billedmateriale (ca. 250 sort/hvide billeder). Undervejs i interviewene vælger de unge billeder, som de oplever, beskriver deres situation nu og i fremtiden, de laver collager, der beskriver deres møde med jobcentret m.m.. Det er vores vurdering, at de visuelle metoder giver de unge mulighed for at forklare noget, som ellers er svært for dem at formulere. Derudover er en vigtig del af processen ikke billederne i sig selv men de refleksioner de gør sig i valget af de billeder. Vi får således en indgang til de unges tanker, holdninger og følelser, som ellers kan være svært at få. Derudover har de eksplorative metoder en gruppedynamisk effekt, således at de hjælper med at fastholde de unges koncentration og de øger de unges engagement i fokusgruppeinterviewet (jf. også Percy-Smith, 2011). I rapporten vil vi præsentere nogle af de billeder, som de unge vælger og som beskriver centrale pointer.

Metode: Enkeltinterview

I enkeltinterviewene kommer vi tættere på de unge og dybere ind i dels deres individuelle historier og dels deres

tanker og følelser omkring det de fortæller. Interviewene er lagt bredt an, så vi kommer omkring en række tematikker, der omhandler de unges nuværende livssituation og hverdag på projektet, erfaringer med kontakt til kommune og jobcenter, tidligere arbejds- og uddannelseserfaringer og fremtidsperspektiver og drømme.

Interviewene er semi-strukturerede på den måde, at vi spørger alle de interviewede til ovenstående tematikker. Dog følger tematikkerne ikke den samme rækkefølge, men optræder forskellige steder i interviewene. Vi tilstræber således, at interviewene tager form af en samtale, hvor vi kommer ind på ovenstående emner. Det betyder også, at vægtningen af de forskellige tematikker er forskellig; nogle af de interviewede har meget at sige om et tema men ikke så meget om et andet.

Der er i projektet lagt op til en analyse, som er tæt på datamaterialet, således at de analytiske perspektiver der fremkommer i undersøgelsen i høj grad udspringer af vores datamateriale. Det vil sige, at vi kun i begrænset omfang inddrager teoretiske perspektiver. Dog vil vi henvise til forskningsprojekter og undersøgelser undervejs i rapporten, som understøtter og/eller perspektiverer de konklusioner, som tegner sig i undersøgelsen.

De unges perspektiver er omdrejningspunktet for denne undersøgelse. Men udover interviewene med de unge har vi foretaget et fokusgruppeinterview med 5 ansatte i jobcenter og UU vejledning, ligesom vi har foretaget interviews med de ansatte på de kommunale aktiverings- og uddannelsesprojekter vi har besøgt. Dette har vi valgt for at få en forståelse der rækker ud over - og supplerer – de unges fortællinger, for på den måde at opnå en nuanceret forståelse af de problematikker der gør sig gældende i forhold til de unge, som har svært ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet. Både som de tegner sig for de unge, men også for de professionelle fagpersoner, som er involveret i arbejdet med de unge.

Kapitel 2

Konklusioner og anbefalinger

Formålet med denne undersøgelse er at bidrage til, at de unge lediges perspektiv bliver løftet frem og analyseret i forhold til såvel deres møde med jobcentret og de aktiveringsprojekter, de indgår i. Undersøgelsen og dens konklusioner tematiserer således de unges liv, deres forestillinger om fremtiden, uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, samt jobcentret og aktiveringsprojekterne.

Samlet set peger undersøgelsen på, at de unge befinder sig i meget forskellige livssituationer og derfor også har forskellige behov i forhold til at komme videre i uddannelsessystemet. De aktiveringsprojekter, som tilbydes i Faxe Kommune, rummer gode muligheder for at ramme de unge og sætte ind med tiltag, som bringer dem videre i uddannelsessystemet. Men der er også plads til forbedringer.

Vi præsenterer her en samlet konklusion af undersøgelsens resultater og kommer samtidig med en række anbefalinger, som kan bruges i det videre arbejde med at udvikle en 'værktøjskasse' til brug for en skærpet indsats i forhold til at hjælpe de unge kontanthjælpsmodtagere videre i uddannelse.

Undersøgelsen har, som tidligere nævnt, et særligt fokus på de udsatte unge i målgruppen, og konklusioner og anbefalinger her, er således også primært rettet mod netop disse unge.

Undersøgelsens konklusioner

De unge

- De unge i undersøgelsen er alle placeret i matchgruppe 1, og burde derfor være parate til at tage et ordinært arbejde eller være i uddannelse. Men de unges fortællinger tegner et langt mere broget billede. Nogle af de unge synes fint at passe ind i kategorien 'matchgruppe 1'. Men når man kommer tættere på, er mange af de unges liv præget af en række problemstillinger, som stiller spørgsmålstegn ved deres parathed for uddannelse og arbejde. En stor gruppe af de unge fortæller om liv præget af misbrug, psykisk sårbarhed, sociale problematikker mm. Samlet set er der tale om en stærkt sammensat gruppe unge med forskellige behov fagligt, socialt og personligt.
- Uddannelse fremhæves af de unge som en vigtig del af deres fremtidsperspektiver. Mange af de unge kommer fra hjem præget af varierende grader af ustabilitet, og det at etablere en 'normal' tilværelse med et stabilt arbejde, et trygt hjem og en familie er for mange af de unge efterstræbelsesværdigt. Derfor anses uddannelse som uhyre vigtigt, og de valg, som det kræver, bliver derfor også vigtige. Men i og med at en del af

de unge er præget af usikkerhed omkring egen faglige formåen, kan uddannelsesvalget opleves som uoverskueligt og svært, hvilket kan medføre, at de resignerer i en periode – og på den måde udskyder et eventuelt valg af en uddannelse.

- Mange af de unge beretter om et folkeskoleliv med faglige vanskeligheder (som de ikke oplever at have fået hjælp og støtte til at håndtere), konflikter med lærere, mobning mm. Erfaringer som gør at en del betegner sig selv som meget skoletrætte, hvilket i høj grad udgør en barriere i forhold til fremtidig uddannelsesdeltagelse.
- Samtidig oplever en stor del af de unge en høj grad af sårbarhed i forhold til arbejdsmarked og uddannelsessystemet. De samfundsmæssige krav om uddannelse, som de unge er stillet overfor såvel som normative forskrifter om at 'jo mere uddannelse, des bedre rustet til arbejde' præger de unge. De oplever allerede inden de for alvor er trådt ind i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet en stor usikkerhed i forhold til deres egen formåen. Nogle af de unge afskriver på forhånd sig selv som arbejdsdygtige på grund af manglende faglige kompetencer og tvivler på deres eget værd som arbejdskraft, da de endnu ikke har formået at få en uddannelse. Dertil kommer, at de mange unge, som er ramt af strukturelle problemer som høj arbejdsløshed og manglen på elev- og praktikpladser, i høj grad synes at se dette som et individuelt problem. De oplever det som et personligt nederlag, at de ikke er i stand til at finde arbejde eller elevplads, og det påvirker selvsagt oplevelsen af eget fagligt og personligt værd, hvilket potentielt øger deres sårbarhed.
- Sluttelig er hverdagen for mange af de unge præget af kedsomhed, manglende sociale netværk og isolation, som forstærkes af de mange tilflyttere der er blandt de unge. De unge efterlyser steder, hvor de kan mødes med andre unge og samles omkring det, der interesserer dem. Unge udvikler sig gennem aktiviteter, der blandt andet fremmer kreativitet, selvforståelse og interaktivitet med andre unge og voksne og i det lys er fraværet af samlingssteder i Faxe Kommune problematisk.

Mødet med jobcentret og projekterne

- Vender vi blikket mod de unges møde med jobcentret peger undersøgelsen på, at mødet for nogle unges vedkommende udfylder den funktion, som de forventer. Deres forventninger handler om, at de er en del af et system, som kan hjælpe dem på deres vej til uddannelse. Disse unge oplever at blive mødt af en voksen ansat, som med udgangspunkt i den unges livssituation og planer hjælper dem videre i systemet.
- Men for hovedparten af de unge er mødet mindre positivt. Nogle unge oplever således mødet som præget af manglende tid, ligesom de oplever at blive mødt med mistillid og fordomme. Flere beskriver det kommunale system som en ukendt verden, og efterlyser mere information omkring deres situation, regler, aktiveringsprojekter mm. Tilsvarende oplever de ansatte på jobcentret og i UU-vejledningen, at de unge er præget af en form for 'kommunal analfabetisme', og at mange samtidig møder de ansatte på jobcentret med stor skepsis og negative forventninger, hvilket besværliggør kontakten mellem de unge og de ansatte.
- Endvidere oplever de ansatte på jobcentret og i UU-vejledning, at det er udfordrende at bevare kontakten til de meget udsatte unge, fordi de ofte ikke reagerer på breve og andre henvendelser. De ansatte fremhæver, at brugen af sms kan give bedre muligheder for kontakten med de unge.
- Aktiveringsprojekterne synes at have en vigtig funktion for de unges videre vej til uddannelse. For det første fremhæves det sociale fællesskab som positivt. Mange af de unge oplever det positivt at møde andre unge i samme situation, og for norges vedkommende skaber de et socialt netværk, som de kun har i begrænset omfang. For det andet tegner der sig i rapporten et tydeligt billede af de ansattes vigtige funktion i forhold til den støtte og vejledning, der tilbydes på projekterne. De unge oplever, at de ansatte investerer både fagligt og personligt i de unges vej mod uddannelse, og det gør en forskel for de unge, som netop ikke har haft - eller kun i begrænset omgrænset har - adgang til en sådan voksenstøtte.
- Endvidere er de unges oplevelse af aktiveringsprojekterne præget af forskellighederne i deres livssituationer, hvilket på den ene side kan være en fordel ved, at de unge kan motivere hinanden men det udgør på den anden side også en udfordring, idet nogle af de unge føler sig fejlplacerede. Disse unge oplever, at der er meget spildtid, som påvirker deres motivation negativt.

- I forhold til det faglige niveau på projekterne er det tydeligt, at de unge har forskellige behov. De unge, som er udsatte og sårbare, udtrykker behov for faglig opkvalificering i samspil med personlige og sociale tiltag, mens de mere ressourcestærke unge har brug for faglige udfordringer, som kvalificerer dem i relation til arbejdsmarkedet. Generelt er det essentielt, at de unge oplever at være i bevægelse hen i mod uddannelse og arbejde. Det betyder samtidigt, at regler der spænder ben for at de unge kan deltage i kurser og andre uddannelses tilbud, også kommer til at spænde ben for systemets eget mål om at få så mange unge som muligt i uddannelse.
- Endelig peger undersøgelsen på en lovgivningsmæssig problematik, der handler om, at nogle unge på grund af lovgivningen omkring uddannelsespålæg³ bliver tvunget til at tilmelde sig – og nogle gange starte på - en uddannelse, selv om de allerede har tilmeldt sig en anden uddannelse og enten venter på svar om optagelse eller på at komme i gang ved næste 'optag' på den givne uddannelse. Dette opleves af de unge som meningsløst tidsspilde og vidner derudover om en vis grad af ressourcespild.

Undersøgelsens anbefalinger

På baggrund af rapporten peger vi på en række anbefalinger i forhold til at hjælpe de unge videre på deres vej hen i mod en uddannelse. Den ene del af disse anbefalinger retter sig mod det arbejde, som udføres på jobcentret og i UU vejledningen, mens den anden del retter sig mod aktiveringsprojekterne.

Indsatsen på jobcentret og UU-vejledningen

- Set fra de unges perspektiv er der brug for en større opmærksomhed omkring kontakten mellem de unge og ansatte på jobcentret. Både unge og ansatte oplever, at deres kontakt er præget af forestillinger og fordomme om den anden part, hvilket i nogen grad resulterer i afstand mellem parterne. De unge efterlyser at blive mødt mere ligeværdigt, individuelt og tillidsfuldt. Det ser ud til, at det kan være hensigtsmæssigt at have fokus på, at de unge oplever jobcentret og den verden jobcentret og 'kommunen' repræsenterer som en ukendt verden, som de skal have hjælp til at lære at kende. De har behov for grundige forklaringer, udførlig information og kendskab til sagsbehandlerens beslutninger om de indsatser der foreslås.
- Optimalt set betyder det, at der afsættes mere tid til samtalerne med de unge i visitationen for at have et mere detaljeret grundlag, der kan kvalificere bedre til at sende dem videre. Det er vigtigt, at de sårbare unge kommer på de aktiveringsprojekter, som netop tilbyder sårbare unge den tid og støtte, som de har brug for. Og omvendt er det også vigtigt, at de mere ressourcestærke unge kommer på de aktiveringsprojekter, hvor der er tilbud rettet til dem – tilbud som peger fremad og opleves som kvalificerende i relation til uddannelse og arbejde. Dette øger deres motivation i kraft af, at de får en fornemmelse af at være i bevægelse hen i mod den fremtid, de drømmer om. Endvidere tegner der sig et behov for en vis fleksibilitet i matchningen af de unge, således at fokus er på at give de unge mulighed for at få behandlingshjælp parallelt med, at de afklares og kvalificeres i forhold til uddannelse og arbejde.
- På det strukturelle niveau er der set fra fagpersonernes perspektiv behov for at skærpe indsatsen omkring samarbejdet mellem ungeinstanser i kommunen. Det er vigtigt, at jobcentret, UU vejledningen, misbrugs konsulenter og folkeskoler forbedrer kommunikationen omkring de unge både før og efter de fylder 18 år. Dette kan dels bidrage til bedre at kunne understøtte de unges overgang fra grundskolen og videre i uddannelsessystemet, dels at sikre smidige forvaltningsmæssige overgange i det kommunale system, når den unge fylder 18 år. Der synes således at være et behov for at de unge følges – evt. 'håndholdt' – på tværs af institutionelle skel - hele vejen i gennem det kommunale system og ind i uddannelsessystemet. I den forbindelse er det vigtigt at have en vidensdeling for øje, hvor de forskellige ungeinstanser kommunikerer fælles om, hvad der virker fremmende i forhold til de unges vej i uddannelse.

---

³ Uddannelsespålæg er et "Pålæg om at tage uddannelse på ordinære vilkår for unge under 25 år, der modtager kontanthjælp, starthjælp eller arbejdsløshedsdagpenge og som ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse og ikke har forsørgerpligt over for hjemmeboende børn. jvf ændringslov nr. 479 af 12. juni 2009.

- Der peges især på vigtigheden af, at kontakten til misbrugskonsulenter fungerer således at de ansatte på jobcentret eller i UU vejledningen bliver orienteret om de unges forløb i misbrugsbehandlingen og ikke mister kontakten til de unge. De mange unge med misbrugsproblemer i denne undersøgelse vidner om behovet for et skærpet fokus på misbrugsproblemet blandt unge kontanthjælpsmodtagere generelt.
- Endelig kan det anbefales på kommunalt niveau at åbne for muligheden af at etablere et 'ungehus', hvor unge i Faxe Kommune får adgang til sociale og relationelle fællesskaber, som er vigtig for de unges trivsel og dannelsesproces. Det vil være oplagt at tilbyde de unge et socialt rum, hvor der er muligheder for at dyrke de interesserer som flourerer blandt unge og samtidig indtænke voksne fagpersoner, som har mulighed for at tilbyde det nærvær, som mange af de sårbare unge mangler. Det kan med fordel tænkes ind i forhold til aktiviteter i ungdomsskole-regi, hvor de sårbare unge blandt andet kan involveres i mere generelle unge-aktiviteter, hvorigennem de kan få en oplevelse af at være en del af ungdomslivet.

Indsatsen i aktiveringsprojekterne

Aktiveringsprojekterne tilbyder generelt set de unge nogle forløb, som for mange unge er afklarende, støttende og vejledende i forhold til at komme videre i uddannelse eller arbejde. Men rapporten peger også på, at der for at de unge reelt kommer videre i uddannelsessystemet er behov for en række forbedringer.

- De store forskelle der er de unge imellem peger i retning af, at det kan være hensigtsmæssigt at etablere mere homogene undergrupper på projekterne. Dette kan øge motivationen blandt de forskellige grupper af unge og modvirke, at nogle unge føler sig fejlplacerede.
- Endvidere er det centralt for de unges videre vej i uddannelse eller arbejde, at den faglige forskellighed bliver adresseret. De sårbare og udsatte unge efterspørger faglige tilbud på aktiveringsprojekterne, som kan styrke deres boglige/faglige kompetencer, mens de mere ressourcestærke unge efterlyser kurser, der kvalificerer dem i forhold til deres niveau uddannelses- og arbejdsferfaringsmæssigt.
- På det personlige niveau er der behov for at de ansatte på projekterne skærper opmærksomheden omkring unge, som kæmper med misbrug, ADHD, angst, depressioner og andre psykiske problemer. En del af de unge vil have stor gavn af, at de ansatte iværksætter en motiverende og opfølgende indsats omkring især misbrug og udiagnosticerede psykiske lidelser. De unge har brug for støtte til at få den rette behandling, således at de kan fokusere fremadrettet på deres uddannelse.
- På det sociale niveau har de unge generelt et behov for relationel støtte både i forhold til andre unge og i forhold til voksne. Det påvirker deres motivation og afklaring i en positiv retning, hvis de indgår i nære relationer med andre unge og med de ansatte på projekterne. Derudover er der forskelle de unge imellem, hvad angår deres behov. Nogle af de unge, hvis liv er præget af uro og ustabilitet, har behov for at lære fokus, rutiner, struktur i hverdagen, ligesom de har behov for en relativt håndfast støtte i deres uddannelsesvalg. Det gavner disse unge, at der stilles krav til dem i forhold til at afprøve et fag eller en uddannelse i praksis.
- De mest sårbare unge oplever en stor usikkerhed i forhold til deres faglige kunnen såvel som personligt. De har derfor behov for at få styrket deres selvtillid i forhold til både faglig og personlige kompetencer. De unge, som har oplevet en høj grad af ustabilitet i deres opvækst og skolegang, har svært ved at indgå i sociale relationer. De har brug for en skærpet opmærksomhed på konflikthåndtering, da konflikter ofte kan resultere i at de resignerer.

Efter således at have gennemgået undersøgelsens overordnede konklusioner og anbefalinger, vil selve undersøgelsens data og analyser blive udfoldet i de følgende kapitler.

Kapitel 3

De unges uddannelses- og arbejdsmæssige situation

I dette kapitel ser vi på de unges liv i forhold til uddannelse og arbejde. De unge får mulighed for at fortælle i ord og billeder, hvordan de forholder sig til det at uddanne sig og det at have eller skulle have et arbejde. Vi får ad den vej indblik i de erfaringer de forskellige unge har med uddannelse, hvordan de har oplevet deres folkeskoletid, hvordan de gennemgår den proces, det er at vælge uddannelse, og hvordan de ser på deres fremtidige uddannelse. Tilsvarende skal vi stifte bekendtskab med de unges forhold til arbejde, hvordan de oplever deres position i forhold til et presset arbejdsmarked med stigende arbejdsløshed, hvilke erfaringer de selv har med arbejde og hvordan disse præger deres nuværende såvel som fremtidsperspektiver.

De unges erfaringer med uddannelse generelt

De unge vi har interviewet i denne undersøgelse spænder over en aldersforskel fra 16 til 30 år. Der er derfor naturligvis store forskelle i deres uddannelseserfaringer efter folkeskolen. Der er dog nogle tendenser til grupperinger af unge, som karakteriserer deres erfaringer:

- De helt unge som lige har afsluttet 9. klasse og som er i en afklaringsproces, hvor der er fokus på at hjælpe dem med deres faglige såvel som personlige udfordringer.
- Unge med en gymnasial uddannelse, som typisk på grund af dårlige eller svingende resultater mangler nogle fag for at kunne komme ind på den uddannelse, de gerne vil vælge. De er i gang med at afklare, enten om de kan tilegne sig de kvalifikationer, der skal til, eller de skal finde alternative uddannelser og i så fald hvilke. En stor del af de unge har afklaret dette og venter på at komme ind på deres uddannelse.
- Unge med en erhvervsfaglig uddannelse som mangler en elevplads for at gøre deres uddannelse færdig. De er i en proces, hvor de på samme tid søger elevplads, afklarer alternative uddannelsesmuligheder og søger regulært arbejde.
- De ældre unge som har en uddannelse, og som har svært ved at finde arbejde eller som ønsker at skifte spor og derfor søger efteruddannelse.

Derudover er der stor variation omkring antallet af uddannelser; fra folkeskolens 9. klasses eksamen, gymnasial uddannelse, HF-enkeltfag på VUC, til en eller flere grundforløb på Teknisk Skole samt enkelte forløb på produktionsskole. Nogle unge har kun én af de nævnte uddannelser efter folkeskolen, mens andre unge er startet på op til fire forskellige uddannelser. Varigheden af de unges uddannelsesforløb er også forskellig, nogle unge er gået lige fra 9.kl videre i uddannelse, mens andre har haft et eller flere år, hvor de ikke har lavet noget eller hvor de har arbejdet.

Hvis vi kigger helt konkret på de unge og de barrierer de oplever på det aktuelle tidspunkt, hvor vi interviewer dem, fortæller de unge om følgende barrierer:

- **Faglige huller:** Unge som på grund af personlige og faglige problemer er dumpet fag og mangler nogle eksaminer for at komme videre i uddannelsessystemet. Disse unge er i gang med at opkvalificere deres faglige kompetencer til 9. klasses niveau eller HF enkeltfagsniveau.
- **Uafklarethed:** Unge som af forskellige årsager er uklarede omkring deres faglige kompetencer, og som for nogles vedkommende kæmper med personlige problemer, der gør at de mister fokus på uddannelsesvalg. Disse unge er i en afklaringsproces, hvor de med forskellige metoder får mulighed for at afprøve forskellige fag og uddannelser.
- **Ventetid:** En stor del af de unge i fokusgruppeinterviewene venter på at komme ind på en uddannelse. De er således afklarede men skal på grund af lovgivningen være i aktivering indtil deres uddannelse starter.
- **Mangel på praktikpladser:** Unge som er i gang med en erhvervsfaglig uddannelse og som mangler en praktik- eller elevplads for at gøre deres uddannelse færdig. Disse unge skal i følge lovgivningen være i aktivering, mens de søger elevplads eller søge alternativ beskæftigelse eller uddannelse.
- **Mangel på arbejdspladser:** De ældre unge, som har en uddannelse, har svært ved at finde arbejde i området.
- **Omskoling:** Flere af de ældre unge, som har en uddannelse, har på grund af helbredsmæssige årsager valgt en ny profession og søger enten arbejde eller efteruddannelse.

Generelt kan man altså sige, at de barrierer de unge møder i deres vej til uddannelse er både strukturelle i form af generel arbejdsløshed og mangel på praktikpladser, og de er individuelle i form af uafklarethed, manglende faglige kompetencer og ønsker om karriereskift.

Folkeskoleerfaringer

På trods af at de unge altså er forskellige steder i forhold til uddannelse lige nu fortæller de fleste af de interviewede om en svær folkeskoleetid, som gør at de generelt oplever uddannelse som en udfordring. Lad os se nærmere på det.

Kendetegnende for den gruppe af unge vi har interviewet individuelt er at de har haft en folkeskoleetid, som har budt på en lang række udfordringer. Det skal bemærkes, at disse unge jo netop er udvalgt til enkeltinterviewene ud fra, at de i fokusgruppeinterviewene har fortalt om problematiske forhold, som vi i interviewene har undersøgt nærmere. Der er således en gruppe af unge i fokusgruppeinterviewene, som har haft andre og mindre problematiske folkeskoleforløb.

De unge i enkeltinterviewene har oplevet forskellige grader af mobning, en del har gået i specialklasser og specialskoler eller de har 'bare' haft svært ved det faglige. Lad os starte med at høre, hvordan nogle af de unge svarer på spørgsmålet: Hvordan har din folkeskoleetid været?:

"Lort. Lige siden 1. klasse har jeg været skoletræt, kan man sige" (Ung mand, 16 år)

"Svært. Og hårdt. Jeg var ordblind. (...) Der var meget mobning, der var meget med at sidde og ikke kunne finde ud af tingene, uden at få den støtte jeg havde brug for. Så det har været ni meget lange år" (Ung kvinde, 27 år)

De unge har altså startet deres proces gennem uddannelsessystemet med sociale og faglige nederlag, hvor de har oplevet enten at de ikke er 'gode nok' til at tilegne sig faglige kompetencer eller til at indgå i sociale sammenhænge. Og mange fortæller samtidig, at de ikke oplever at have fået den faglige og sociale støtte fra skolen og lærerne, som de har haft brug for, hverken i normal- eller specialklasser.

Mange af de unge har tacklet denne situation ved enten at pjække, droppe ud af skolen eller kæmpe sig igennem uden den store motivation eller lyst. Det at lære og at være i et læringsmiljø er for dem forbundet med store faglige og sociale udfordringer. På dette punkt, skal det bemærkes, er der naturligvis variation. Nogle unge har haft det svært fagligt men ikke socialt. Nogle har haft det svært socialt men ikke fagligt og nogle få har haft det svært på begge arenaer.

At tackle faglige udfordringer

De faglige udfordringer som de unge har mødt, og til stadighed møder, tackler de med stor forskellighed. Nogle af de unge er i en situation, hvor de har sat sig et klart mål, om at de vil gennemføre en uddannelse og samtidig er i et læringsmiljø, som de oplever som stimulerende. Andre unge har en tendens til hurtigt at give op eller lade stå til og er samtidig i en situation, hvor de står alene og ikke har nogen voksenstøtte til at motivere og hjælpe dem på vej. Vi skal her møde to unge, som beskriver disse forskellige måder at tackle de faglige udfordringer i spændingsfeltet mellem resignation og beslutsomhed.

Sasha går på VUC, hvor hun er i gang med at samle op på sine eksaminer. Hun fortæller, at hun efter et par år, hvor hun gik hjemme og ikke lavede noget, endelig med hjælp fra sin far besluttede sig for, at hun ville have en uddannelse. Hun ved hvilken uddannelse men da hun har pjækket det meste af sin folkeskoletid skal hun have en 9. klasses eksamen for at hun kan komme ind:

"Jeg gad jo ikke at lære noget, og jeg gik jo også derfra. Gad ikke høre efter, jeg følte at alle nedstirrede mig. Jeg lærte ikke rigtig noget før jeg kom på efterskole og her (...) Jeg skal have min eksamen i matematik og engelsk, i hvert fald. Ellers har jeg jo meget svært ved at komme ind (...) Det går sådan... bob-bob, op og ned. Der er mange ting jeg ikke har lært, men hvis jeg bare klør på, så går det nok."

Sashas historie illustrer det modsætningsforhold mange unge befinder sig i forhold til uddannelse. Det at lade stå til – at resignere - som modsætning over for det at handle på en beslutning. Sasha har et mål for sin uddannelse, og det spiller således en rolle som motivationsfaktor i forhold til at komme på det faglige niveau, som der kræves. Hun oplever stadig store faglige udfordringer, men det at have et mål forude hjælper hende til at 'klø på'. Derudover oplever Sasha et velfungerende socialt sammenhold, som har motiveret hende til læring, lige som hun på VUC møder lærere, som hjælper hende med at finde motivationen for at kæmpe med de faglige problemer, som hun støder ind i.

Hvor Sasha har (fundet) et klart uddannelsesmål at pejle efter, fortæller Nicolaj, at han aldrig har vidst, hvad han ville. Han er startet på fire forskellige uddannelser men har ikke færdiggjort nogen. Han fremstiller sig selv som en person, der sagtens kan det faglige, når han kan få lov til at vise det mundtligt. Men når der bliver stillet krav til ham, så ændrer det sig. Han fortæller om sin HF enkeltfag:

"Det gik fint nok, jeg flød lige igennem. Jeg orkede ikke at lave lektier, for jeg kunne jo sidde og debattere det oppe i klassen, hvis bare læreren gad at vælge mig. Men man skal jo lave sine lektier, ellers får man ikke en karakter, der er værd at se på. Jeg gik op til eksamen og fik at vide, at mit gennemsnit var 0. Jeg havde ikke afleveret noget. Jeg gad ikke. Orkede det ikke. Sidde og skrive rapporter og analyser hver eneste uge. De første måneder fik vi ingen lektier for. Men efter der fik vi to opgaver i engelsk hver uge. Seks siders rapport. Det samme i dansk. Det magtede jeg ikke. Vi fik to bøger på et tidspunkt, 'Løgneren' og en digtsamling af Halfdan Rasmussen. Så fik vi at vide, 'om to uger har du en rapport på begge to'. Jeg havde sgu ikke tænkt mig at læse tusind sider på to uger for at lave en rapport. Det gør jeg ikke! (...) Jeg havde ikke problemer med at skrive, men jeg havde problemer med at formulere det, så det egentlig blev forståeligt. Det var ikke fordi jeg ikke kunne, men jeg havde det svært med få den mening frem, som jeg egentlig havde."

På den ene side fortæller Nicolaj sig selv frem som faglig kompetent og på den anden side formulerer han også, at nogle krav er svære for ham at leve op til. Hans strategi bliver at resignere. Han lader stå til, laver ikke sine lektier

og fremstiller kravene som helt urimelige. Han har således sin egen opfattelse af hvad der er rimeligt at kræve og er villig til at betale den pris det koster nu og her ikke at leve op til kravene. Senere går det dog op for ham, da han dumper et fag, at han er nødt til at bestå det, inden han kan komme videre i uddannelsessystemet. Samlet set fremstår Nikolaj som et menneske, der er vant til at tilskrive verden omkring ham mening på sin helt egen måde, og det har konsekvenser, når der bliver stillet nogle formelle krav til én, som man ikke ønsker at leve op til.

Hvis vi ser på det læringsmiljø Nikolaj er en del af, så nuanceres billedet lidt. Han fortæller om at blive overset af lærerne, at få stillet faglige krav og om at sidde alene med rapporter og kæmpe med at få den mening frem, han gerne vil. Som det er fortalt her, får man en oplevelse af, at Nikolaj står alene med sine faglige vanskeligheder. Han fortæller ikke om samme stimulerende og støttende læringsmiljø som Sasha. Det kan have en betydning for en ung mand som Nikolaj, som kæmper alene med sine faglige udfordringer, og som måske ikke har nogen voksne omkring ham som er opmærksomme på, at han faktisk har brug for støtte. Det viser sig, at Nikolaj fortæller om netop den støtte, han har fået på aktiveringsprojektet som helt centralt for hans vej videre i uddannelse.

I dette modsætningsforhold mellem resignation og beslutsomhed er der altså forskellige måder at navigere, og det ser ud til at et støttende og stimulerende læringsmiljø har stor betydning både i relation til at kunne træffe et (uddannelses)valg, men også i relation til at fastholde uddannelsesperspektivet, også når man støder på problemer og udfordringer undervejs.

At tackle sociale udfordringer

Mange af de unge har som sagt oplevet mobning i deres folkeskolealder. De har følt sig socialt udsatte og har befundet sig i periferien af de sociale relationer i skolen. De har haft svært ved at indgå i sociale sammenhænge, og det har påvirket deres motivation og lyst til at indgå i uddannelsesmæssige sammenhænge. Som vi så med Sasha, har hun påvirket siden 4. Klasse, fordi hun blev mobbet, og det tog hende mange år før hun fandt motivationen igen.

Desværre er der flere af de unge, der fortæller at det ikke bare er mobning blandt elever der er problemet:

"Jeg har altid været syv hoveder og fem maver bredere end alle andre, så den har været præget af meget mobning og det har jo gjort mig rigtig usikker. Men på det faglige har jeg bare kørt igennem (...) jeg havde en lærer der sagde til mig at jeg aldrig ville blive til noget. Når en lærer siger sådan til en pige i 7-8 klasse, så tænker man jo: måske har hun ret. Så bliver jeg bare en bums nede på gaden" (Ung kvinde, 25 år)

Denne unge kvinde har således oplevet at være udsat for mobning både blandt elever og af en lærer. Decideret lærermobning fortæller andre unge dog ikke om, men en del unge fortæller om lærere, som ikke griber ind overfor mobningen. Der er således en tydelig tendens blandt de interviewede unge til, at de har oplevet, at de voksne omkring dem i skolen og i hjemmet ikke har taget sig af mobningen – eller i hvert fald ikke har haft succes med at tage sig af det. Flere af de unge er således vokset op med en mistillid til de voksne i uddannelsessystemet, og det kan for nogle vedkommende blive en barriere i forhold til at få en uddannelse. Man kan sige, at de sociale udfordringer og de voksnes manglende indgriben spiller ind på de unges vanskeligheder i uddannelsessystemet, både fordi mobningen har præget deres faglige kunnen negativt, og fordi den har præget deres selvtillid samt deres tillid til de voksne generelt (om mobnings betydning i et livsperspektiv, se i øvrigt Mathiassen & Silberschmidt Viala, 2009;).

Det er derfor også slående, når de unge i interviewene fortæller om det omvendte; nemlig hvad der sker når de oplever – og det er ofte i efterskolesammenhæng – en god relation til én eller flere lærere. Disse historier vidner om, at gode relationer til lærere såvel som et socialt og fagligt støttende læringsmiljø kan medvirke til, at de unge genfinder motivationen til at lære og med den også til at tage de eksaminer, der skal til for at komme videre i uddannelsessystemet (jf. også Pless, 2009).

Faglige udfordringer som motivation

På trods af at de fleste unge i denne undersøgelse har haft mange nederlag i skolen og oplever uddannelse som en stor udfordring, så fortæller flere af dem om positive oplevelser med undervisning i fag som dansk og matematik:

”Så startede der et danskhold op, og det var fantastisk at få lov at være med til det mandag og tirsdag.”

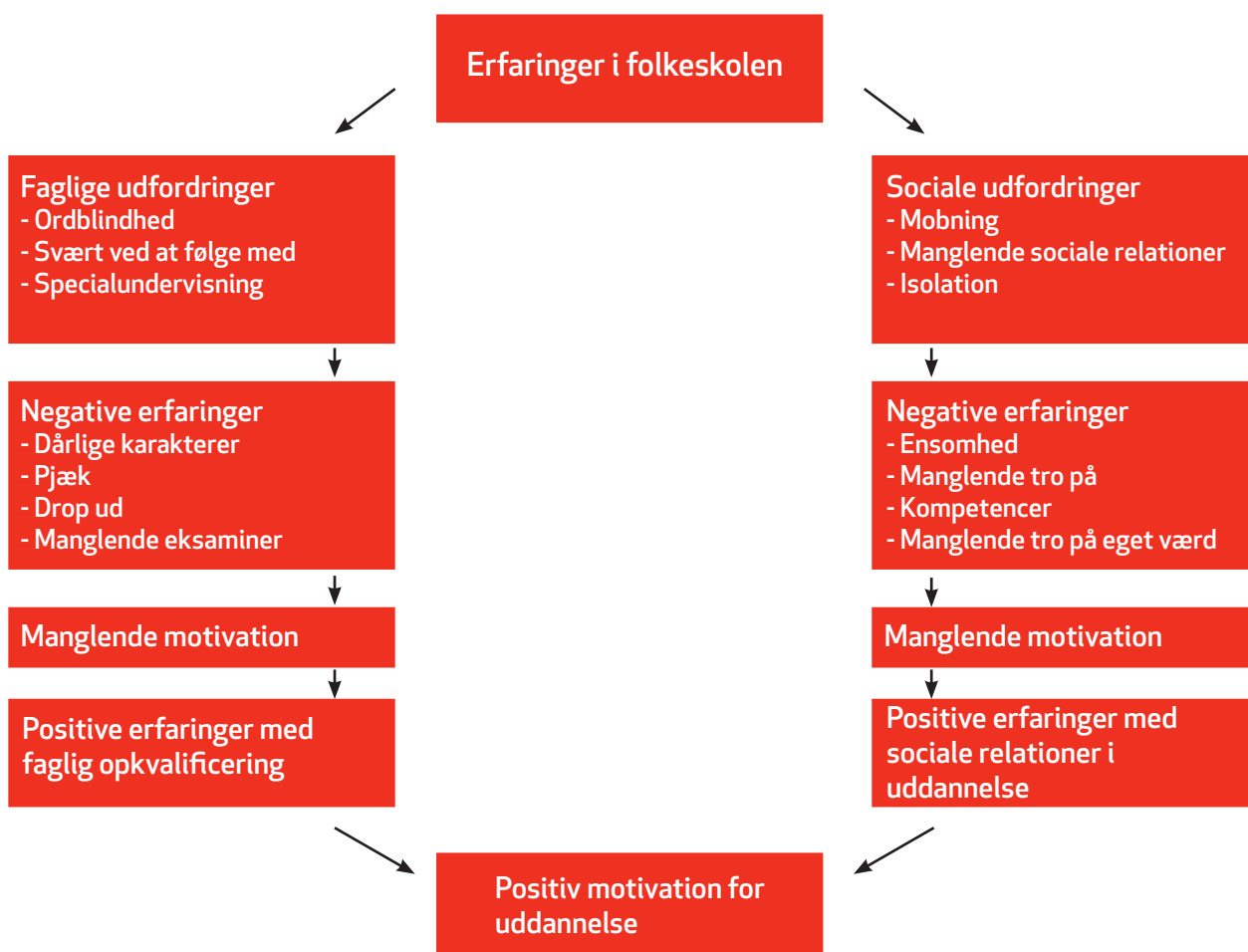
ITW: Hvad var fantastisk ved det?

”Det var for at få det frisket op. I folkeskolen haltedede jeg jo ekstremt meget i dansk, faktisk i alle fag. Da jeg så kommer og finder ud af, at jeg er en af de tre bedste på kurset, det gav mig jo virkelig bare... lidt ekstra selvtillid. Jeg kunne se, at så ringe stod det alligevel ikke til. Jeg siger til de andre, at de skal tage den test og se om de er egnede til kurset, det er bare pisse godt, altså” (Ung kvinde)

Der er således unge, som oplever det positivt at genoptage undervisningen i de fag, som de kender fra skolen og som de har haft svært ved. Som citatet illustrerer styrker undervisningen denne unge kvindes selvtillid og hendes oplevelse af at være fagligt kompetent, hvilket er en vigtig motivationsfaktor i hendes jobsøgning. Tilsvarende fortæller flere andre – specielt unge kvinder – om positive erfaringer med at få undervisning i fag som dansk og matematik. Flere af de unge vi har interviewet efterlyser mere undervisning, og det ser ud til at spille en rolle som motivation for deres vej mod uddannelse. Det handler for de unge om at finde vej mod en uddannelse, og derfor er det meningsfyldt for dem at opgradere deres fagkunderskaber, således at de får de kvalifikationer, der skal til for at de kan gennemføre en uddannelse. Dette kommer vi nærmere ind på senere i forbindelse med projekterne.

Opsummering

Det billede, der tegner sig omkring de unges vej mod uddannelse, er at de generelt oplever uddannelse som en udfordring. De fleste har en folkeskoletid bag sig som har involveret store faglige og sociale udfordringer, og disse erfaringer præger deres motivation for videre uddannelse i negativ retning. Omvendt ser det også ud til at positive oplevelser såvel faglige som sociale kan påvirke deres motivation for uddannelse positivt. Dette kan illustreres således:

Figuren viser at både faglige og sociale udfordringer i folkeskolen kan starte en negativ spiral i relation til de unges skoleliv med dårlige karakterer, manglende tro på egne evner, pjæk og manglende eksaminer. Resultatet er en generel manglende motivation for uddannelse. Men omvendt peger de unges fortællinger samtidig på, at de negative erfaringer de unge har med sig fra folkeskolen, som for nogles vedkommende har fyldt meget i deres liv indtil nu, kan påvirkes af positive erfaringer, således at motivationen for læring og uddannelse øges. Dette kan ske både gennem faglig opkvalificering og sociale relationer eller gennem begge dele samtidigt. Denne viden er således vigtig at have for øje i udviklingen af tiltag, der skal motivere de unge for uddannelse.

Vi skal nu forlade de unges erfaringer med uddannelse og se videre på de erfaringer de har med arbejde.

Arbejdsmarkedserfaringer

For at få et indblik i de unges forhold til arbejde har vi spurgt ind til deres konkrete erfaringer med arbejde, ligesom vi spørger ind til deres opfattelser, holdninger, forestillinger m.m. omkring arbejde. Også i forhold til dette emne er der på grund af aldersspredningen blandt interviewpersonerne stor variation. Der er unge som aldrig har arbejdet, unge som værdsætter arbejde frem for uddannelse og en stor del af de unge, som oplever det som udfordrende at være på en arbejdsplads.

Skal vi forsøge at give et overordnet billede af de unges erfaringer, kan vi beskrive følgende typer af erfaringer:

- De helt unge som har haft et fritids- eller feriejob i servicesektoren samt nogle i landbrugs- og gartnerisektoren. Disse unge har været stabile inden for jobbets rammer og har positive oplevelser med det at arbejde.
- De helt unge som har ingen eller kun ringe erfaringer med at arbejde i butikker, supermarked, pizzeria etc. Det er især unge som har personlige, sociale og psykiske problemer og som har svært ved at engagere sig i arbejdet. De er typisk stoppet efter kort tid, enten fordi de føler de ikke kan varetage arbejdet, eller fordi der opstod uenigheder på arbejdspladsen, som førte til at den unge stoppede.
- De ældre unge som har arbejdet det meste af deres ungdomsliv og som hellere vil arbejde end de vil uddannes. De er blevet begrænset af arbejdsløshed og gået i gang med at afklare sig i forhold til uddannelse af den årsag.
- De ældre unge som har en uddannelse og er erfarne hvad angår arbejde. Det er typisk unge indenfor håndværksbranchen, som af helbredsmæssige årsager har valgt at søge nye veje.

Der er altså en mindre gruppe af de interviewede unge for hvem arbejde fylder en meget stor del af deres bevidsthed, mens en relativt stor del af de unge fortæller om arbejde med nogen grad af distancering. Det virker som om, at det at se sig selv i et konkret arbejde er langt væk i deres bevidsthed, hvilket der kan være forskellige årsager til. Nogle unge har et distanceret forhold til arbejde, fordi de ikke ved hvad de vil; for dem er arbejde en lidt diffus størrelse, som de ikke har megen konkret viden om. Andre oplever at de ikke har de fornødne faglige kompetencer til at bevæge sig hen i mod et arbejde. Mens andre igen oplever uddannelse og arbejde som to adskilte størrelser, der ikke har meget med hinanden at gøre; lige nu er det uddannelsesvalget, der er i fokus, og derfor træder arbejdsperspektivet i baggrunden. Undersøgelsen peger således på, at de unges distancerede forhold til arbejdslivet i høj grad synes at handle om usikkerhed og manglende viden.

Vi skal her give et indblik i hvad de unge fortæller om deres erfaringer med det at arbejde samt deres forestillinger om det at arbejde. Vi skal høre om de positive erfaringer, de udfordrende erfaringer og erfaringer eller forestillinger om arbejde præget af sårbarhed.

Positive erfaringer med arbejde

Nogle få af de unge, som er interviewet i denne undersøgelse, har flere års erfaring med at arbejde. Nogle har haft den samme arbejdsplads i flere år mens andre har skiftet arbejdsplads jævnligt. Fælles for disse unge er at de oplever det at arbejde som meningsfyldt. For dem er arbejdet en tryk ramme og en måde at strukturere hverdagen ud fra:

“En tryghed. Man ved hvad man skal. Jeg kan godt lide at sætte mine ting ind i små bokse og holde styr på dem.” (Maria, 27 år)

Maria er bevidst om sit behov for struktur og kontrol og ser det at have et fast arbejde som værdifuldt i kraft af det. Maria er en af de unge, som prioriterer det at have et arbejde højt. Hun har en uddannelse og er meget opsat på at få et arbejde frem for at skulle tage en anden uddannelse for at kvalificere sig bedre til arbejdsmarkedet. For hende er arbejde således et redskab til en tryk hverdag og derfor et værdifuldt mål i sig selv.

Andre unge har haft flere skiftende arbejdspladser inden for butik, detailhandel, rengøring etc. og ville helst fortsætte med at arbejde som ufaglærte. Arbejdsløsheden har dog gjort det svært at fortsætte med denne type jobs. Det at arbejde er for disse unge forbundet med de økonomiske muligheder, som et arbejde giver for at skabe et voksentliv med hus og børn. Det er det liv, som disse unge ser som efterstræbelsesværdigt og som de hidtil, og nogle i en tidlig alder, har tilrettelagt deres liv efter. De vil gerne have en uddannelse men synes det er problematisk at få hverdagen til at hænge sammen økonomisk uden den løn, de er vant til at få. Derudover har en del af disse unge små børn, som de er med til at forsørge og er således i en livssituation, hvor det økonomiske fundament spiller en stor rolle. Derfor er arbejde for dem mere attraktivt end uddannelse, dog ser nogle af de unge, uddannelse som en nødvendighed i forhold til at få et arbejde i den nære fremtid.

Arbejde og udfordringer

Nogle af de interviewede unge har problematiske erfaringer med at det at være på en arbejdsplads. Det er unge som har været kortere eller længere tid i et arbejde og som har sagt op af forskellige årsager. Nogle unge har valgt at stoppe på grund af samarbejdsproblemer. Det er i denne undersøgelse typisk unge mænd, som kommer fra en baggrund, der har været præget af ustabilitet og uro både i forhold til familie og i forhold til uddannelse. Det er unge, som oplever at vilkårene på arbejdspladsen er urimelige. De unge fortæller om lange arbejdstider, meningsløse arbejdsopgaver, beskyldninger fra chefen, m.m. De oplever, at de har prøvet at tale med deres arbejdsgiver, men at det har forværret situationen og ført til samarbejdsproblemer.

Samtidig med at de unge har prøvet kræfter med arbejdsmarkedet og har haft negative oplevelser, fortæller de også, at de gerne vil have et arbejde. De befinder sig således i et spændingsfelt mellem det gerne at ville arbejde og det at tackle udfordringer. De unge er udsatte i det spændingsfelt, dels fordi de ikke har de erfaringer der skal til for at de kan navigere i udfordringerne og dels fordi de for manges vedkommende ikke har redskaberne til at tackle vanskeligheder uenigheder, konflikter etc. Disse unge har en endeløs række af konflikter i hjemmet og i skolen med sig og de negative erfaringer tager de med ind på arbejdspladsen og ender i situationer, hvor de reagerer på måder som ikke er hensigtsmæssige for relationen til arbejdsgivere og kollegaer. Undersøgelsen peger således på, at en del unge har problematiske arbejds erfaringer og derfor kan have brug for hjælp og støtte til at finde sig til rette i en arbejdspladskultur.

De manglende erfaringer i samspil med en opvækst hvor de unge ikke har tilegnet sig den viden og de redskaber der skal til på en arbejdsplads afspejler sig for nogle af de unges vedkommende også i deres måde at tale om arbejde på. Nicolaj (22 år) fortæller om sine overvejelser om forskellige muligheder:

“F.eks. at være tømrer. Vildt fedt at arbejde med træ, det kan jeg godt finde ud af. Men hvor er det noget nederen vej du skal være i halvdelen af tiden. Det gider jeg ikke. Eller brolægger. Jeg kan godt lide at arbejde med sten, jeg kan bare ikke tåle at røre ved det, jeg får kuldegysninger af det. Pisse irriterende.”

Sasha (18 år) fortæller om de lidt overraskende barrierer, som hun er stødt på:

“Først drømte jeg om at blive politidame. Så var der en hel masse jeg skulle kunne, og jeg kan f.eks. ikke svømme, og det skal man jo kunne (...) så meget drømte jeg jo heller ikke om det! Så det opgav jeg. Og så ville jeg være frisør, men det gad jeg heller ikke alligevel. Der var for mange snobber, syntes jeg! Så tænkte jeg, automekaniker... der er forhåbentlig ingen snobber”

Både Nicolaj og Sashas vinkler på det at være tømrer, brolægger, politidame og frisør er altså præget af mangel på information om fagene. På den ene side hører man dem således foretage nogle hurtige fravalg på baggrund af krav eller vilkår, som de oplever som urimelige eller uinteressante for dem. Men på den anden side hører man dem også

drage nogle konklusioner, som de selv finder meningsfyldte, men som umiddelbart kan virke uforståelige for udenforstående. Uanset den fortolkende vinkel, så fortæller det om nogle unge, som står alene i deres beslutningsproces og som derfor har frihed til at tilskrive ting den mening, de selv finder frem. Det som er karakteristisk for disse unge er, at de ikke har haft en støtte i hjemmet og for nogles vedkommende heller ikke i uddannelsessystemet, som kunne støtte dem i den proces det er at vælge uddannelse og hjælpe dem med at finde en holdbar og 'realistisk' fremtidsdrøm. De har således stået alene med deres overvejelser, hvilket kan være medvirkende til at de er mindre robuste overfor udfordringer på arbejdsmarkedet end andre unge.

Arbejde og sårbarhed

En stor del af de unge vi har interviewet er unge, som ikke har nogen eller kun meget lidt arbejds erfaring. Nogle af de unge i interviewene fortæller, at de har måttet stoppe på et arbejde, fordi det påvirkede deres trivsel i negativ retning og for nogles vedkommende har forstærket deres psykiske sårbarhed. Det er unge, som i udgangspunktet har været åbne og nysgerrige i forhold til at prøve sig selv af på arbejdsmarkedet men som har måttet stoppe, fordi de har oplevet perioder med stress, angst og depression, mens de har været på den pågældende arbejdsplads, som i flere tilfælde har været inden for velfærdssektoren. Disse unge har opgivet at arbejde inden for disse fag og har fundet andre veje, som er mindre krævende i forhold til psykisk robusthed.

Der er således en gruppe af unge, som oplever en stor usikkerhed i forhold til arbejdsmarkedet og de krav der stilles. Katja på 17 år fortæller:

"Jeg kan jo ikke tage et normalt arbejde. Jeg tror jeg både er talblind og ordblind. Jeg kan risikere at jeg ikke kan stå bag kassen fordi jeg giver kunderne forkert penge tilbage. Altså, jeg kan jo godt pengene, men jeg kunne godt risikere at lave fejl. Hvis du skal sætte varer op, så skal du huske priser og bla bla. Jeg har prøvet at arbejde på et pizzeria, det var også svært.(...) Hvis folk f.eks. sagde 'jeg skal have en durum'. Men jeg skal vide hvad nummeret er, for så kan jeg skrive det til dem. Men tænk hvis jeg skrev nummeret forkert, så ville det hele gå i kage. Så når jeg skal taste det ind... det har jeg prøvet før, hvor jeg gav kunden for mange penge tilbage".

Katjas usikkerhed bunder i, at hun i folkeskolen har haft store faglige udfordringer og blandt andet har gået i specialklasse. Disse udfordringer tager hun med sig på arbejdsmarkedet, hvor hun tackler gængse udfordringer, som man møder i sit første job med resignation. Hun ræsonnerer, at hvis hun giver forkert tilbage eller skriver et forkert nummer ned, så er det fordi at hun er talblind og derfor kan hun ikke være i en normal arbejds situation. Hun erklærer med andre sig selv for uarbejdsdygtig. Hvor andre unge har lært, at det at indgå i en arbejds situation er en læreproces, hvor man også lærer af sine fejl, dømmes Katja sig selv ude af stand til at arbejde. Også i hendes tilfælde hører man en pige, som ikke oplever at få den støtte, der kan hjælpe hende med at gennemgå en læreproces med de succes og nederlag, som det medfører. Trækker man Katjas historie endnu videre, handler den om sårbare unge, hvis usikkerhed bliver så stor, at den bliver handlingslammende. Det er unge som kun oplever nederlag, fordi de hurtigt resignerer og dermed ikke får mulighed for også at nå til succesoplevelserne. I stedet for sættes der lighedstegn mellem nederlag og arbejde. De er altså endt en negativ spiral, som det er vigtigt at bryde for at de unge kan komme videre i deres vej mod uddannelse og senere arbejde.

Den usikkerhed som Katja formulerer, går igen hos mange af de andre unge. De føler sig generelt meget sårbare i forhold til arbejdsmarkedet, fordi de ikke har nogen erfaringer. Dette er skildret med disse billeder fra fokusgrupperne, hvor vi bad de unge om at vælge et billede, der viser deres situation lige nu i forhold til uddannelse og arbejde:

(ung mand, 19 år)

(ung mand, 19 år)

Disse to unge mænd føler sig altså lige så skrøbelige som små børn. De føler sig udstødt af arbejdsmarkedet, inden de overhovedet er trådt ind i det. De stiller spørgsmålstegn ved om der overhovedet er brug for dem og føler sig overflødige. Det betyder samtidigt, at de oplever at den arbejdskraft de potentielt tilbyder, er utilstrækkelig, og det får den konsekvens, at de oplever sig som ekskluderet i en alder af 19 år. Det som er interessant i denne sammenhæng er den måde, som de valgte billeder og teksten formidler en sårbarhed i forhold til de krav, der stilles fra samfundets side om uddannelse og arbejde. Objektivt set er det naturligt for en 19-årig ikke at have nogen erhvervs erfaring eller ikke at være færdig med sin uddannelse, men i en tid, hvor uddannelse er et krav de unge bombarderes med fra alle sider, så oplever nogle unge altså at blive placeret i en position som et sårbart, uerfarent, forsvarsløst barn. På et tidspunkt, hvor de forventes at gå nysgerrigt til de mange uddannelsesstilbud, går de i stedet uddannelses- og arbejdsmarkedet i møde med en stor usikkerhed på om de er ønsket, og om de overhovedet har noget tilbyde. Man kan sige, at de samfundsmæssige krav for nogle unge betyder, at de sættes i en sårbar og udsat position, som har en negativ påvirkning på deres motivation for uddannelse og arbejde.

Selvom nogle af de ældre unge med arbejds erfaring føler sig mere på hjemmebane i forhold til arbejdslivet end de helt unge, så findes der også en stor usikkerhed blandt de ældre unge. En ung kvinde (27 år) fortæller, at hun efter et år i en stilling som chef blev fyret på grund af manglende omsætning. Det var et nederlag, som tog hårdt på hende:

"Det var rigtig hårdt. Jeg er ekstrem følsom. Også fordi, at jo længere tid der går, hvor man er ledig på arbejdsmarkedet, jo sværere er det også at komme ind fordi... ja, man er bag i køen. (...) Jamen jeg vil jo helst have, at folk kan lide det, jeg laver. Gør mit arbejde godt nok. Ellers bliver jeg bare ekstremt usikker"

Denne unge kvinde fortæller om den sårbarhed der følger med at blive fyret og efterfølgende at have svært ved at finde et nyt job. Samtidig fortæller hun, at det er vigtigt for hende, at hendes arbejdsindsats værdsættes og at hun bliver ekstremt usikker, hvis hun tvivler på det, som nu i tilfældet med fyringen. Kvinden beretter selv, hvordan finanskrisen spillede en stor rolle for et fald i omsætningen, som var årsagen til fyringen, men alligevel bliver hun ramt personligt. Hun sætter sin egen faglighed på spil i forhold til et samfundsmæssigt problem og oplever sig selv som utilstrækkelig. Hendes usikkerhed understreger den individuelle sårbarhed som de unge føler, og hvordan et

strukturelt problem – finanskrisen og stigende arbejdsløshed – opleves som et personligt problem – som et udtryk for at hun ikke gør sit arbejde godt nok (et perspektiv, der tegner sig generelt i ungegruppen, jf. Illeris m.fl. 2009).

Det ser således ud til, at der blandt de unge i denne undersøgelse er en sårbarhed knyttet til deres forhold til arbejde. Deres manglende erfaring ses ikke som et helt almindeligt udgangspunkt for enhver læreproces, men som et problem, som griber ind i deres oplevelse af dem selv og deres eget værd i forhold til arbejdsmarkedet.

De unges syn på fremtiden

Når de unge har haft en svær skolegang, mange har dårlige faglige resultater og derudover føler en sårbarhed i forhold til arbejde generelt, så vil det nødvendigvis påvirke deres syn på fremtiden. De unge forholder sig meget forskelligt til fremtiden, men det ser dog ud til, at den sårbarhed som de unge udtrykker i forbindelse med arbejde også skinner igennem her.

En diffus fremtid

Nogle af de unge oplever at være i en situation, hvor usikkerheden på deres faglige kompetencer er så stor, at den påvirker deres syn på fremtiden, som bliver noget diffus. Katja (17 år) illustrerer dette i sin fortælling om, hvordan hun ser sin fremtid:

”Jeg ser ikke nogen fremtid, jeg tager en dag ad gangen og håber på det bedste. Jeg drømmer da om at skulle have børn og bla bla, alt det. Men med job tager jeg det sku bare en dag ad gangen, ikke. (...) Det er hårdt, for tit hvis du er god til tingene, kan du bare lave dem som du skal, forberede dig, ikke. Det kan jeg ikke. Jeg er ubevidst om hvad der skal ske. Hvad skal jeg gøre af mig selv – det er fandeme hårdt.”

Katja har altså truffet en beslutning om at tage en dag ad gangen, fordi hun lider under at befinde sig i et tomrum, hvor hun ikke ved, hvad hun skal gøre af sig selv. Hun føler sig underkvalificeret og føler ikke, at hun har fået den hjælp hun har brug for. Som vi skal høre i nedenstående citat bliver det en relativt markant barriere for det valg hun skal træffe om uddannelse:

”Jeg vil måske gerne være pædagog (...) men jeg vil ikke ønske mig den drøm et eller andet sted, for jeg er bange for at blive skuffet over at jeg ikke kan. Så derfor ved jeg ikke, hvad jeg vil. Jeg ved ikke, hvad jeg kan til den tid. Det er fordi jeg ligger så lavt fagligt. (...) jeg har ikke engang en 9. klasses eksamen, og den kan jeg heller ikke tage fordi jeg er så dårlig fagligt, ikke (...) Jeg har jo brug for, at der er nogen der ligesom kan lære mig det, jeg missede i skolen. Det jeg skulle have lært ordentligt.”

Katja har en ide om at hun kunne egne sig som pædagog, men samtidig har hun betænkeligheder ved overhovedet at 'ønske' sig noget uddannelsesmæssigt, da hun ved, at hun har en stor udfordring foran sig ved bare at komme op på et fagligt niveau, der svarer til en 9. klasse. Når man således som Katja befinder sig i et eksistentielt tomrum og ikke ved hvad 'man skal gøre af sig selv', så får det som konsekvens, at fremadrettede valg, mere eller mindre bevidst, forbliver uklare. 'Jeg ved ikke hvad jeg kan, så jeg ved ikke hvad jeg vil', bliver Katjas ræsonnement og måde at tackle de samfundsmæssige krav, der er om uddannelsesvalg. Uddannelsesvalget og evnen til at vælge hænger ofte sammen med følelsen af at være god til noget – hvis man ikke oplever at være god til noget, kan det være svært at formulere en fremtidsdrøm (jf. Pless, 2009; Bandura, 1997). Desuden kan vanskeligheder med at træffe valg kan også hænge sammen med at det at formulere en drøm også kan føre til nederlag, hvis drømmen støder på grund - og for unge der har nederlag med i bagagen kan det være særligt sårbart (jf. Katznelson, 2004).

En stabil og tryk fremtid

Mange af de unge fortæller om helt basale ønsker og drømme i forhold til deres fremtid. Lad os høre hvad nogle af de 'ydmyge unge' fortæller om deres fremtid:

”Fremtiden... fremtiden... jamen så håber jeg da at vi har fået vores eget hus, har en uddannelse eller et godt veltjent job”. (Ung kvinde, 24 år)

"Jeg håber jeg får en elevplads snart, eller i hvert fald et fast job. Så skal jeg have sparet sammen til kørekort og bil. Så bliver min verden tusind gange større. Så når der kommer nogle penge på kontoen, så skal jeg meldes ind i en fagforening og en a-kasse. (...) Jeg gider ikke kontanthjælp. Jeg føler mig som en nasser. Jeg føler ikke, at jeg har ligeså høj status som folk, der er medlem af en a-kasse." (Ung kvinde, 25 år)

Flere af de unge som er bremset i deres uddannelsesplaner ønsker sig altså helt generelle og basale ting som en elevplads, en uddannelse, et job. De ønsker at komme videre hen i mod det, som de oplever som en normal tilværelse med uddannelse, job, familie. De barrierer de unge fortæller om for at opnå deres drømme handler for de flestes vedkommende om at de får endeløse afslag på elevpladser, eller at de ikke kan få et liv med børn til at gå op økonomisk på elevløn.

Ønsket om tryghed går igen i denne unge kvindes fortælling om sin fremtidsvision:

"Jeg vil jo gerne bare have et arbejde, hvor jeg kan få lov at være. Jeg bryder mig ikke om at skifte arbejde, jeg kan godt lide at være det samme sted. Faste rammer." (Ung kvinde, 27 år)

Hun ønsker således at hun finder et arbejde, hvor hun kan blive i mange år ud i fremtiden. Tryghed og stabilitet er vigtigt for hende. Denne unge kvinde er en af de unge i undersøgelsen, som selv er opvokset med stabilitet og tryghed men for mange af de andre unges vedkommende kommer disse ønsker, som vi skal se senere, fordi de selv er vokset op med mangel på netop stabilitet og tryghed.

Det som er tankevækkende i de unges drømmefortællinger er de forestillinger de har om 'det normale liv' med uddannelse, job, hus, kæreste, familie og sågar a-kasse. Det som for mange andre er en selvfølgelighed er for disse unge noget som er udenfor rækkevidde, og som de ønsker og håber på. På sin vis er det således relativt ydmyge krav at stille men for disse unge virker det som om, at normalitetens forestillede stabilitet og tryghed er det, som er fremmed og ønskværdigt for dem. Således fortæller flere af de unge, at de ønsker at komme ud af kontanthjælpssystemet, de ønsker at kunne forsørge sig selv og at kunne etablere et 'normalt' arbejds- og familieliv.

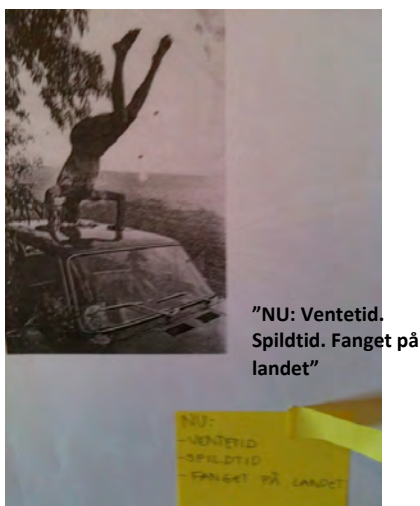
En fremtid i bevægelse

I de unges fortællinger om fremtiden træder et modsætningsforhold tydeligt frem, der handler om forholdet mellem stilstand og bevægelse. Mange af de unge føler at de er i en venteposition, hvor de venter på:

- At starte en uddannelse til en specifik dato
- At finde en elevplads
- At finde et job
- At afklare hvad de vil
- At afklare hvad de kan, før de kan finde ud af hvad de vil
- At finde ud af hvordan mulighederne er for det de vil

På trods af at de unge altså er i gang med en proces, hvor de er afklarende eller søgende, oplever de fleste unge det at vente som spild af tid. De fortæller, at det er kedsommeligt og demotiverende, de savner bevægelse og har ikke selv en fornemmelse af at være i gang. De er i stilstand. Dette står i skærende kontrast til den samfundsmæssige forventning om, at de er i bevægelse hen i mod uddannelse. Når man således som ung er del af en gruppe, som oplever sig selv som værende 'ikke i bevægelse', så får den stilstand den betydning, at nogle unge føler sig fanget – de venter på at komme i gang med det normale liv (=arbejde). Det er ikke så meget arbejdet i sig selv, der er det vigtige men mere det at have et arbejde, det at være en del af et arbejdsmarked eller det at være i gang, som er vigtigt for disse unge. Er man i arbejde, er man i gang med livet. Det betyder også, at er man ikke i arbejde (eller uddannelse) er man ikke i gang med livet. Dette illustreres i følgende billeder, som er de unges visuelle bud på 'nu versus fremtiden':

Nu

"NU: Ventetid.
Spildtid. Fanget på
landet"

Fremtid

"Fremtid: Lærer.
Journalist. Et liv med
kulør"

(ung kvinde, 19 år)

Modsætningen mellem stilstand og bevægelse træder tydeligt frem her. Denne unge kvinde er fanget i en venteposition, mens hun ser sin fremtid som et 'et liv med kulør'. Hendes ultimative drøm er at blive journalist, men har valgt at tage en uddannelse som lærer først, fordi hun ikke synes hun er moden nok til at blive journalist. Hun bevæger sig altså mod drømmejobbet via flere trin – måske som en form for (realistisk) gardering mod nederlag, hvis hun ikke kommer ind på den uddannelse hun drømmer om, eller støder på andre udfordringer undervejs. Der er således en del usikkerhed på spil som påvirker de unges uddannelsesvalg (se også Pless & Katznelson, 2005/2007).

Det er altså vigtigt for de unge at have en fornemmelse af at være i bevægelse, og der er da også unge blandt de interviewede, som fortæller om dette. Det er unge som er i gang med at forme deres fremtid og som har positive oplevelser med det. Sasha på 18 år beskriver sin fremtid:

"Jeg ser den som en lys tid – kan man sige det? Jeg synes det går mere fremad end jeg nogensinde havde forestillet mig. Jeg er kun glad for det. Det er jeg virkelig."

Som vi hørte tidligere er Sasha i gang med en 9. klasse færdig på VUC og har herefter planer for sin uddannelse. Det at hun er i gang og har en oplevelse af at det går fremad står i stor kontrast til den stagnation, hun har oplevet tidligere, og det påvirker hendes fremtidsønsker positivt, fordi hendes fornemmelse af at komme videre i sig selv er motiverende.

Nogle unge befinder sig altså i et tomrum eller i venteposition. De føler sig fangede og deres fremtidsønsker handler om at få opfyldt helt basale ting, der giver en fornemmelse af et 'normalt liv'. Derimod er der andre unge, som har en oplevelse af at være i bevægelse hen i mod den fremtid, de drømmer om og det påvirker deres billede af fremtiden positivt.

Samlet set tegner der sig et billede af unge, som gerne vil arbejde og som har en opfattelse af arbejde som tilhørende kategorien 'det normale liv'. Men der er også tale om unge, som for nogles vedkommende er usikre på deres egen rolle i forhold til arbejde og i forhold til fremtiden og for andres vedkommende mangler redskaber til at tackle udfordringerne på en arbejdsplads. De unge står over for et presset arbejdsmarked, og det påvirker nogle unge, som oplever en stor usikkerhed og sårbarhed – der ikke bliver mindre af at mange unge befinder sig i en venteposition præget af stilstand. Dette påvirker endvidere de unges syn på fremtiden. Nogle unge ser fremtiden som noget diffus og usikker og søger normalitet og stabilitet, mens andre drømmer om for alvor at komme ud af stilstanden og være i bevægelse på vej mod et liv med fest og farver.

Vi skal i det følgende rette blikket mod de unges livssituationer og få et indblik i, hvad der kendetegner disse.

Kapitel 4

De unges livssituationer

I dette kapitel skitseres nogle af de faktorer, der spiller ind i de unges livssituationer. Først får vi indblik i de unges perspektiver på deres hverdagsliv i Faxe, hvordan de unge tilbringer deres tid, og hvordan de oplever deres hverdag generelt. For at komme tættere på en forståelse for nogle af de mere udsatte og sårbare unges livssituation illustrerer vi dette med en konstrueret case. Dette er samtidig en overgang til næste del af kapitlet, hvor ser vi nærmere på de unges problemer, og hvordan de tackler disse. Vi giver et indblik i nogle af de mestringsstrategier, som de unge anvender i deres håndtering af problematikker, som præger deres hverdag. Sluttelig skitseres det kort, hvilken betydning relationer spiller i de unges liv og i den forbindelse i sær den rolle forældrene har. Vi afslutter dette kapitel samt de to foregående kapitler omhandlende de unges perspektiver på uddannelse og arbejde med en opsamlende analyse.

Hverdagslivet

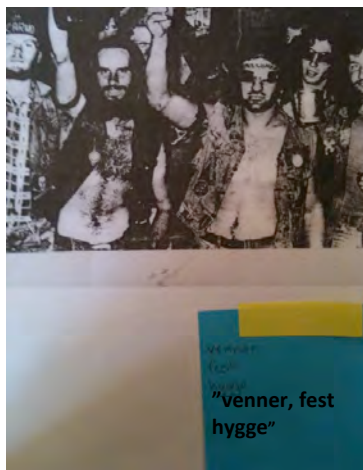
Som det er tilfældet med både uddannelse og arbejde, er der også i forhold til hverdagslivet store forskelle blandt de interviewede unge. De unge befinder sig således i forskellige livssituationer som:

- Unge der bor hjemme, har en stor omgangskreds og et aktivt hverdagsliv med sport og sociale aktiviteter.
- Unge der bor ude såvel som hjemme, har en begrænset sociale berøringsflade og har en hverdag præget af passivitet og i nogle tilfælde misbrug og/eller ensomhed.
- Ældre unge som har etableret familie og har et hverdagsliv centreret omkring et familieliv med små børn.
- Ældre unge som lever i parforhold uden børn, som har et aktivt liv med sociale og sportslige aktiviteter.

På trods af at der er store variationer i datamaterialet i forhold til de unges livssituationer, så fortæller de unge alligevel om et hverdagsliv som for mange af de unges vedkommende er præget af kedsomhed. De unge – og det er primært de unge som ikke er i parforhold eller har etableret familie - fortæller, at der ikke er noget at foretage sig og ingen steder at gå hen. Nogle af de unge deltager i sportsaktiviteter som styrketræning, kickboxing etc men de fortæller om dette som et afbræk i kedsomheden. Når det er overstået, så er de tilbage til kedsomhedens computer-spil eller øldrikning. Og det mener de unge er generelt for unge i Faxe:

”Der er mange fra min folkeskole, der ikke er kommet videre. De sidder og drikker og gør ikke rigtigt noget for at komme videre” (ung mand, 20 år)

Det opleves blandt de unge altså som ganske normalt, at man stagnerer og ikke rigtig kommer i gang med livet, som vi så det tidligere. Dette illustreres således i de unges valg af billeder fra et af fokusgruppeinterviewene:

De unge har således en opfattelse af det at være ung i Faxe som at være en del af en by, hvor tiden er gået i stå, og hvor farven på hverdagen mest af alt er grå. De unge fortæller, at det eneste de kan tage sig til er at mødes hjemme hos hinanden og spille computerspil, drikke øl og hænge ud.

Derudover er mange af de unge tilflyttere. De oplever, at det er svært at komme ind i sociale sammenhænge i byen. De føler at "folk holder sig til deres flokke", som en ung mand fortæller. Hvis man ikke er udadvendt som person, er det meget svært at finde sociale netværk. I stedet for ender nogle unge med at være for sig selv, mens andre søger til de byer, de kommer fra eller som de kender til (som Køge, Næstved eller København). Her holder de således deres gamle netværk ved lige i stedet for at søge nye netværk i byen. Det kan medvirke til, at de fortæller, at de føler sig som tilflyttere mange år efter at de er flyttet til byen.

De unge efterlyser derfor et sted, hvor de kan være og møde andre unge:

"Der mangler hyggelige steder at gå i byen" (ung kvinde, 19 år)

"Vi havde (en klub, red.) med tv, billard, sofaer mm og efter at det blev lukket ned kan det ses på politirapporten i det område" (ung mand, 17 år)

Det virker således som vigtigt for de unge, at der er bedre adgang til sociale aktiviteter som muligvis kan påvirke de unges trivsel i positiv retning i deres hverdagsliv.

De unges livssituation – et eksempel

Mange af de unge i denne undersøgelse har trods deres unge alder været igennem en del i deres liv og klaret mange ting alene. De er vant til at stå alene og lever derfor også med forskellige grader af ensomhed. På baggrund af interviewene har vi konstrueret et case-eksempel, som kan illustrere kompleksiteten i de problematikker, der præger mange af de unges livssituation. Christine er 22 år, hendes livssituation er præget af en stor grad af uklarhed og usikkerhed. Hun er siden 9. klasse startet på fire forskellige uddannelser, hun kæmper med store problemer i sine relationer, hun bliver smidt ud hjemmefra uden at kunne administrere sin økonomi, hun har oplevet mobning og kæmper nu med både stofmisbrug, spiseforstyrrelser og en seksuel orientering, som er noget uklart. For at få et overblik over hendes livssituation, har vi lavet følgende illustration:

Et ungeforløb - Christine 22år

Skole / uddannelse	Fritid	Relationer	Boligsituation	Personlige problemer
0-9 kl.	Hænger ud	Dårligt forhold til mor	Flytning	Mobning
10 kl. efterskole		Sociale problemer på efterskole	Smidt ud hjemmefra	Spiseforstyrrelser
Erhvervsskole	Fritidsjob	Store samarbejdsproblemer med chefen	Kan ikke administrere økonomi	Uklar seksuel orientering
Finder ikke elevplads		Sociale problemer på produktionsskole	Studiebolig	Stort forbrug af stoffer
Produktionsskole				Nedsat forbrug af stoffer
HF enkeltfag				
Projekt A				
Seminarium				

Christine har altså i sit unge liv skullet forholde sig til og klare mange ting. Som vi skal se har hun da også en noget uklar motivation i forhold til sin uddannelse:

"Jeg har aldrig nogen sinde haft en klar idé om hvad jeg ville. Da jeg gik i folkeskolen kan jeg sagtens huske de samtaler hos studievejlederen. For dem var det ligesom om at se en ny person hvert år, for ingen af svarene mindede om hinanden, og jeg kunne se, at han blev mere og mere forvirret. Jeg har aldrig vidst det (...) Jeg havde en hel masse idéer om, at jeg ville være en eller anden, bare være nogen, ikke."

For Christine virker det altså som om at hendes ustabile og til tider kaotiske livssituation har affødt en lige så stor usikkerhed i forhold til hendes uddannelse og fremtid generelt.

Christines case er et eksempel, som viser alle de faktorer, som har spillet ind i hendes ustabile opvækst og som altså præger hendes vej mod uddannelse. Der er i datamaterialet en stor del unge der som Christine i en meget ung alder har oplevet mobning, stofmisbrug såvel som en opvækst præget af vold, alkoholmisbrug, tvangsfjernelse etc. Unge som til stadighed lever et liv i modgang, hvor meget af deres fokus ligger på det man kan kalde 'overlevelse'- på at klare hverdagslivets udfordringer her og nu, hvilket derfor ikke levner megen plads til at reflektere over uddannelsesvalg, og hvad man kan, vil, og ønsker at arbejde med i fremtiden.

Når man som Christine vokser op med en lang række af personlige, sociale og faglige udfordringer, så er der mange måder at tackle disse udfordringer på. Vi skal i det følgende se nærmere på, hvad de unge i denne undersøgelse fortæller om deres måder at tackle udfordringer på.

Mestringsstrategier

Når man som voksen kommer ud i udfordrende situationer, har man et repertoire af handlemuligheder, strategier og redskaber at trække på. Nogle af disse er opbygget gennem erfaring, og andre er lært af andre voksne. De unge i denne undersøgelse, som er udsatte og sårbare er unge, som ikke har den erfaring og de redskaber at trække på. Alligevel har de måder at reagere på og måder at tackle udfordringer på. I denne rapport har vi valgt at kalde dette for mestringsstrategier; strategier til at mestre det som er svært eller udfordrende i livet (jf. Sørensen m.fl., 2011).

At klare sig selv

En måde som er helt gennemgående for de unge i denne undersøgelse er at de i udpræget grad er vant til at klare sig selv. Det er noget, der kendetegner både deres opvækst, relationen til deres forældre og den måde de oplever dem selv. Lad os høre nogle eksempler:

Katja på 16 år fortæller om sin relation til sin ældre søster:

"Jeg tror det var fordi mine forældre ikke har givet den tryghed som hun har. (...) Og den diskussion har jeg også haft med hende, hvor hun har sagt, 'jamen jeg er jo ikke din mor. Jeg skal jo ikke give dig tryghed på den måde'. Men det har hun jo alligevel gjort, så det er jo klart, at hvis der har været noget galt, så har jeg jo søgt den tryghed hos hende. De [forældrene, red.] har været meget sådan at man skulle klare sig selv. (...) Hun tog mig også med ind til København, i Tivoli og sådan noget med hendes gamle kæreste. Så tog hun mig med i Køge svømmehal og sådan noget. Ting ens forældre måske burde have gjort. Men det gjorde de ikke rigtig. Jeg tror ikke mine forældre har haft så meget overskud til det"

Sebastian på 19 år fortæller:

"I folkeskolen spurgte jeg aldrig om hjælp til lektier eller noget. Måske kan man sige, at jeg er en enspænder på det punkt. Jeg vil helst gerne kunne klare mig selv"

Thomas på 21 år fortæller om en krisesituation, hvor han havde brug for sin mor:

"Jeg føler mig lidt hjælpeløs nogle gange. (...) Der er ret mange ting som jeg sidder inde med, som jeg godt kunne tænke mig at snakke med hende om, men det kan jeg ikke få mig selv til"

"Jeg tror hendes ideal for hendes børn er, at de flyver fra reden, og så klarer de sig selv. Kommer ikke hjem og bor igen. Det er sådan hun er og selv er opdraget. Det har jeg aldrig nogen sinde bebrejdet hende"

Frederikke på 22 år:

"Jeg har altid skullet klare mig selv. Jeg har været nødt til at blive voksen som barn"

Som Frederikkes citat illustrerer, er det karakteristisk for denne gruppe af unge, som har haft store problemer i deres opvækst, at de har været nødt til at klare sig selv og blive 'voksne som børn'. Det er et vilkår, som har præget og stadig præger deres liv. Men det kan også ses som en strategi, de bruger til at mestre deres liv; en overbevisning om at skulle klare sig selv, når livet byder på problemer og udfordringer. De unge er ikke vant til at have adgang til en voksen, som kan hjælpe med ens problemer, og som vi hørte Thomas fortælle, så forventer de det heller ikke af de voksne eller bebrejder dem det, hvis det ikke er der. Deres erfaring er at har man problemer, så er det kun én selv der kan klare sig igennem. Man kan sige, at mestringsstrategien er rettet mod dem selv. Det betyder endvidere at den ensomhed som giver genklang i de unges historier bliver oplevet af de unge som vilkår de ikke stiller spørgsmålstegn ved, det er en del af strategien 'at klare sig selv'.

Stofmisbrug som strategi

Når man lytter til andre mestringsstrategier i forhold til de problemer, som de unge oplever i deres hverdagsliv, så fremtræder også andre strategier som er rettet mod dem selv. Det er unge som Christine, som har et misbrug af

enten stoffer, alkohol eller mad. Eller flere ting på en gang. Unge som på et tidligt tidspunkt i deres liv har stået i så store vanskeligheder, som de selv skulle tackle at de har udviklet strategier, som ikke er hensigtsmæssige i gængs forstand men som har et klart formål for de unge. Michael på 16 år fortæller om det at ryge hash:

"Så er jeg afslappet, så behøver jeg ikke at tænke på... hvordan det skal være i morgen eller hvordan mine problemer skal være, eller hvorfor det ene og det andet er sådan. Man tænker ikke, man sidder bare og stile og roligt i sin egen verden. Jeg bliver rigtig dejlig afslappet. Det er også derfor jeg ryger så meget."

Der er flere af de unge, vi har talt med som har et aktivt stofmisbrug, som vi vil betegne som højt (op til 8 gram hash pr. dag). Det er en situation, som kræver meget af de unge, ikke mindst fordi det koster mange penge at vedligeholde et sådant misbrug – som de unge i øvrigt betegner som et forbrug og ikke misbrug. Lad os høre en Michael fortælle om sit stofmisbrug:

ITW: Hvorfor tror du, at du røg ud i det misbrug?

"Michael: Hvorfor? Af samme grund som nu. At man ikke har noget at lave."

ITW: Det var ren kedsomhed?

"Michael: Ja, kedsomhed. Men så også... jeg skal ikke sidde her og klynke, men jeg har fandeme også haft det svært. Min far er alkoholiker, min stedfar var alkoholiker. Min mor arbejdede hele tiden, så vi var hjemme med en fucking bums, der sad og drak hele tiden. Men han er så også blevet afvænnnet nu og har ikke drukket i to år, så han har også klaret det flot. Men han var kæmpe alkoholiker. Han kunne fandeme drikke to kasser øl på en dag, uden at blive fuld. "

(...)

ITW: Hvordan har du det med at være misbruger?

"Michael: Jeg er ligeglad. Jeg passer det, jeg skal, jeg står op hver morgen og går i skole. Jeg skal snart til at uddannes, jeg går til sport, træner fysisk hver dag. Så jeg har ikke nogen problemer med det overhovedet."

ITW: Så du ser ikke noget problem i at ryge 8 gram om dagen?

"Michael: Næh. Jo, det er alt for meget, men jeg synes ikke at der er noget galt i at ryge."

På den ene side er Michael altså godt klar over at han ryger for meget men på den anden side synes han ikke der er noget galt i det, så længe han kommer op om morgenen. Som han formulerer det, så har han brug for den afslappende effekt det giver ham og det vil han nødt til at undvære. Han har lært, at en strategi med at søge afslapningen gennem stofmisbrug giver ham en effekt, som han oplever som den hjælp han har brug for. Michael fortæller, at det liv han drømmer om er for det første at have penge til at kunne ryge hver dag og for det andet at få en uddannelse og et job.

De andre unge i undersøgelsen, som har et aktivt forbrug eller misbrug af stoffer, kan som Michael fortælle om problematiske relationer til deres forældre, som af årsager som alkoholmisbrug, psykisk og fysisk sygdom, skilsmisse og dødsfald har været fraværende. De er således vokset op uden nærværende og tryghedsskabende forældre og har været overladt til selv at finde ud af at mestre livets udfordringer. Samtidig har der heller ikke været andre voksne omkring de unge, som har formået at hjælpe de unge, således at de lærer at tackle udfordringer på en mindre destruktiv måde. Der har med andre ord ikke været voksne, som har opbygget så nær en relation til de unge, at de har kunnet være den støtte, som de unge ikke har oplevet hjemmefra.

At søge hjælp

På den anden side er der også unge, som har oplevet store personlige problemer men som har fået en hjælp, som har hjulpet dem videre. Det er unge som har oplevet mobning, en skolegang præget af faglige nederlag, dødsfald i familien eller andre ting der har præget dem personligt. Men nogle af disse unge har altså enten fået støtte i de nære relationer eller fået psykologisk eller psykiatrisk behandling, som gør at de har lært at tackle de problemer de

støder ind i. Det er også unge, som har adgang til et socialt netværk og ikke oplever den store grad af ensomhed, som en del af de andre unge gør. Henriette (26 år) fortæller om den behandling hun har været igennem i forbindelse med depression:

"Jeg føler jeg har det bedre nu end jeg havde før, for nu har jeg fået hjælp til at komme igennem tingene, det var en god oplevelse. (...) jeg har fået mere selvtillid og er lidt mere kæmper-agtig nu."

ITW: Hvad tror du, har gjort det?

"At jeg har en grundlæggende stædighed, men at man føler at det er helt okay, at man godt kan alligevel. Det er jo en genopbygning af hele ens selvtillid og selvkontrol."

Henriette sætter fokus på det at få hjælp som en mestringsstrategi. Hvor unge som Michael er vant til at klare sig selv – og det kan altså også betyde, at de klarer problemer med hash eller spiseforstyrrelser – og rette mestringsstrategierne mod dem selv, så vender unge som Henriette sig mod andre for at få hjælp, når det bliver for meget. For Henriettes vedkommende er det hendes partner, som hun er fortrolig med, og for andre unge er det en forælder, en lærer eller en søskende. Der er altså unge, som bruger strategier rettet mod andre end dem selv til at mestre deres problemer. Det ser altså ud til, at det kan have en betydning for den måde de unge tackler deres problemer på om de er vant til at rette mestringsstrategierne mod dem selv eller mod andre.

Betydningen af relationer

Når Katja fortæller, at hendes forældre ikke havde overskud til at lave ting sammen med hende eller når Thomas fortæller at han føler sig hjælpeløs og vælger ikke at snakke med sin mor om det han tumler med, så sætter de ord på det, som præger en stor del af de unges liv: fraværet af en nær relation i deres opvækst. Mange af de unge har ikke haft et tillidsfuldt forhold til deres forældre, hvor de har oplevet den tryghed og det nærvær som kræves for at delagtiggøre andre i ens sårbarheder. Samtidig har der heller ikke været anden voksenstøtte (jf. Sørensen mfl., 2011) i deres netværk i skole, til sport eller andre steder, hvor der kommer voksne i samspil med unge. De er altså vant til at klare sig selv, og med det er de også blevet vant til at holde personlige problemer for sig selv. Og som vi så fører det for norges vedkommende til mestringsstrategier af destruktiv karakter. Omvendt så vi også, at de unge som har fået behandling eller som har nærværende voksne, de kommer bedre igennem problemerne – og det har den positive konsekvens, at de bedre kan koncentrere sig om valg om uddannelse og arbejde. Lad os derfor se nærmere på, hvilken rolle forældrene spiller i de unges proces.

Forældrenes rolle

Mange af de unge kommer fra en uddannelsesfremmed baggrund. Således fortæller de unge, som er vant til at klare sig selv om forældre der er førtidspensionister, har kortvarige uddannelser eller ufaglærte jobs. Der er dog et par undtagelser med unge som har forældre, der har jobs, som kræver længerevarende uddannelser. Nogle af de unge fortæller om forældre som er optagede af deres arbejde med den konsekvens, at de i nogen grad har været fraværende i relationen til deres børn, som derfor har været vant til at klare sig selv. Andre af disse unge fortæller om forældre, som har lidt flere ressourcer og derfor også indgår i tættere relationer til deres børn end de fleste af de forældre, som de interviewede unge taler om. Indenfor rammerne af denne undersøgelse har vi ikke haft mulighed for at undersøge forholdet mellem de unge og deres forældre nærmere, men undersøgelser peger på, at netop relationen til forældrene påvirker de unge i deres vej mod uddannelse (jf. Jensen & Jensen, 2005).

Samtidig er mange af de unges viden om deres forældres uddannelse, arbejde – og arbejdslivet generelt – ret begrænset. Det er for de fleste unge ikke noget, der tales meget om derhjemme. Når uddannelse og arbejde er noget, der ikke tales særlig meget om, så bliver det for de unge et emne, som er præget af stor uvidenhed og dermed potentielt også usikkerhed. Samtidig fortæller de unge at emnet omkring deres egen uddannelse heller ikke er noget, de har talt særlig meget om i deres hjem. De fleste fortæller at: "mine forældre støtter mig i ligegyldigt hvad jeg vælger" men når man spørger dem, hvad de har talt om i forbindelse med deres proces med at vælge uddannelse, så "er det ikke noget vi rigtig taler om". Isoleret set burde det ikke være noget problem, men i takt med at uddannelse i stigende grad bliver et krav forventes de unge at kunne navigere i et uddannelsessystem, som er fremmed ikke bare for de unge men også til dels for deres familier. Og så kan man forestille sig, at det bliver

som at finde vej med bind for øjnene. Det synes således at kræve en indsats fra andre voksne at give de unge den støtte, de har brug for for med realisme at kunne finde vej i uddannelsessystemet.

Analyse og opsummering

De unge som deltager i denne undersøgelse er unge som er placeret i matchgruppe 1 og som derfor er jobklare. Det er altså unge mellem 16 og 25 år, som inden for tre måneder burde være parate til at tage et ordinært arbejde eller være i uddannelse .

Gruppen af disse unge i matchgruppe 1 i Faxe Kommune er dog præget af store forskelligheder. Der er unge, som er vokset op under svære vilkår med kaos og utryghed, såvel som unge der er vokset op i trygge stabile rammer. Der er unge som har et aktivt hashmisbrug, og der er unge, som aldrig har rørt et gram hash. Der er unge som er præget af massive faglige problemer, og unge som er fagligt stærke. Der er unge, som aldrig har talt med deres forældre om deres personlige problemer, og der er unge hvis forældre er en støtte for deres børn. Dog er det et fåtal af de unge, som har dette nære forhold til deres forældre. Majoriteten af de unge fortæller om relationer præget af distance og manglende nærvær, af manglende involvering i deres liv og af mangel på stabilitet i hverdagen. Det er et helt gennemgående træk, som karakteriserer de unge i denne undersøgelse. Der er således to forskellige modsætningsforhold, der beskriver gruppen af unge, deres opvækst og deres aktuelle livssituationer:

- Stabilitet versus ustabilitet
- Faglig sikkerhed versus faglig usikkerhed

Stabilitet versus ustabilitet

Et af de helt centrale vilkår, som en stor del af de unge i denne undersøgelse, er vokset op under, handler om stabilitet og ustabilitet. Mange af de unge kommer fra hjem som er præget af ustabilitet i forskellige grader. I den ene ende af skalaen finder vi unge, som er opvokset med voldelige og/eller alkoholiserede forældre, der er unge som har oplevet dødsfald blandt både små og voksne søskende samt blandt forældre. Og endelig er der i denne ende også unge, som har oplevet at blive tvangsfjernet fra deres forældre og anbragt i plejefamilier samt i døgninstitutioner. Det er altså unge, som er vokset op i en så høj grad af ustabilitet, at det beskrives som kaos. I dette kaos har deres liv for det meste været præget af overlevelse i den forstand, at de unge lever et liv én dag ad gangen, og mange kæmper for at afholde sig fra misbrug, spiseforstyrrelser og selvskade. Det lykkes ikke for alle. Den uro som en hverdag i en familie præget af ustabilitet forårsager, tackler nogle unge netop med et højt hashmisbrug, med overspising eller forsøg med selvskade.

Derudover oplever de unge i disse familier forældre, som deltager minimalt i deres børns liv, og som i værste fald resignerer overfor deres børns behov og trivsel. Der er således ikke meget overskud til at tage sig af skolegang, valg om uddannelse etc. Det skal i den forbindelse nævnes, at disse unge ofte kommer fra en uddannelsessvag baggrund. Deres forældre har ofte ingen eller kun lidt uddannelse, og i mange familier tillægges uddannelse ikke den store betydning og er ikke noget man taler om i særlig udstrakt grad.

I den anden ende af skalaen finder vi unge, som er vokset op i trygge stabile rammer, hvor der har været nogle voksne, som har skabt en ramme for de unge. Inden for den ramme har man talt om 'hverdagsagtige ting' men ikke haft nære personlige relationer. Det er unge, som fortæller om hjem, hvor forældrene passer sit og børnene passer deres, og hvor dialog og deltagelse ikke er en del af hverdagen. Disse unge har således tilsyneladende ikke oplevet den stimulering, der er nødvendig for personlig og faglig udvikling. Det er således unge, som man kunne kalde umodne, og en del af dem fortæller om generthed og indadvendt i en grad, som har været problematiske for dem i skolesammenhæng. De har således oplevet stabilitet i deres hverdag, men ikke nødvendigvis nærvær.

Imellem disse to poler, kaos og tryghed, findes derudover unge, som er vokset op i et hjem med en varierende grad af stabilitet. Det er hjem, hvor konfliktniveauet mellem forældrene har været højt, hvor der har været problematiske skilsmisser eller hjem, hvor hverdagen har været præget af fysisk eller psykisk sygdom blandt forældrene. Der er flere forældre, som er førtidspensionister, har lidt af depressioner eller haft perioder, hvor de personlige problemer er gået ud over stabiliteten i hjemmet. Når forældrene således har haft store personlige problemer, så påvirker det

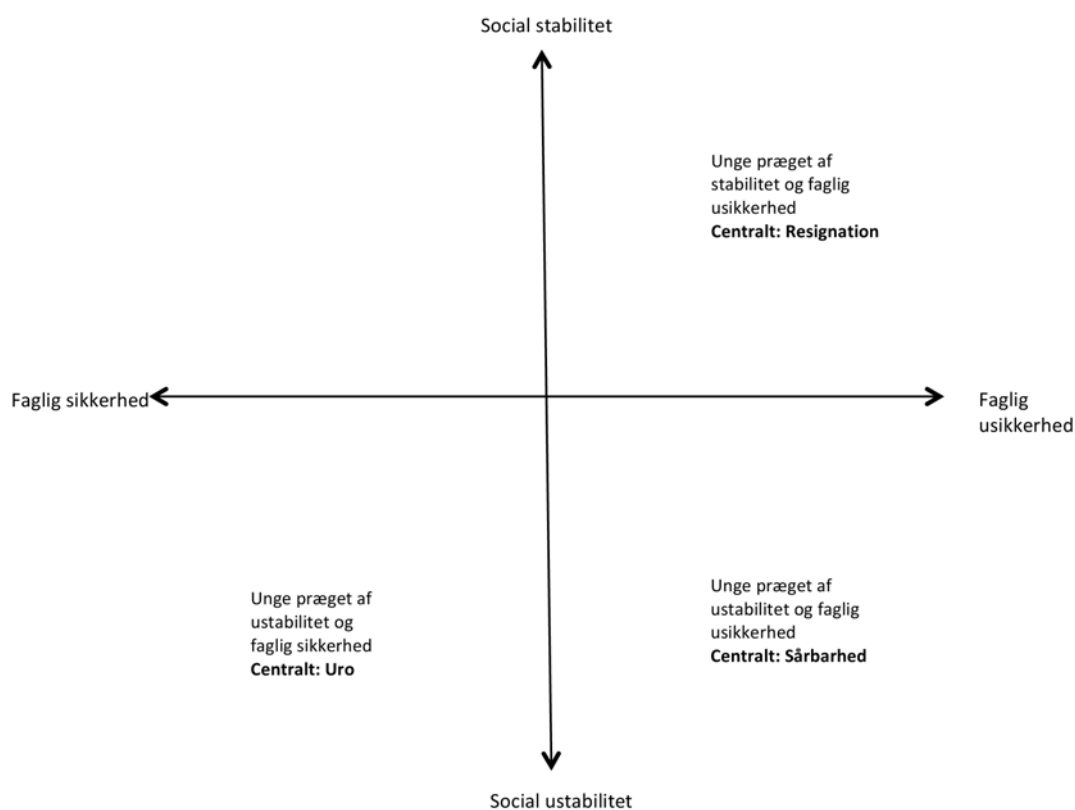
de unge via manglende nærvær og en større eller mindre grad af distance i relationen mellem forældre og børn. For de unge betyder det et fravær af nærværende voksne, som kan tage del i deres overvejelser blandt andet omkring uddannelse og arbejde. Disse unge oplever dels forvirring og dels en høj grad af usikkerhed i forhold til dem selv såvel som fagligt.

Faglig sikkerhed versus faglig usikkerhed

Det andet modsætningsforhold som træder frem i analysen handler om de unges faglighed. I den ene ende finder vi en stor del af de unge, som oplever en høj grad af faglig usikkerhed. Det er både unge som kommer fra hjem præget af ustabilitet og fra hjem præget af nogen grad af stabilitet. Der er tale om unge, som har haft store vanskeligheder i skolen. De har oplevet både mobning, konflikter med lærere og store faglige udfordringer, og flere oplever at have manglet støtte og hjælp fra lærere til at tackle disse problematikker. Det ser ud til at mange af disse unge går igennem en folkeskoleetid præget af stor faglig usikkerhed – og at de også her i høj grad oplever at være overladt til at klare problemerne selv – hvilket (selvsagt) kan være vanskeligt. De unge oplever altså at stå alene med deres faglige problemer, og at deres erfaringer med folkeskolen er præget af, at den ikke har formået at tilbyde et læringsmiljø, som har fungeret stimulerende for deres læringsproces. Det ser derudover ud til, at denne faglige usikkerhed påvirker deres generelle selvopfattelse, således at de også lever med en stor personlig usikkerhed.

I den anden pol finder vi unge med en høj grad af faglig sikkerhed. De er i denne undersøgelse karakteriseret af unge mænd, som er vokset op i et hjem med en høj – men ikke ekstrem - grad af ustabilitet, som ser ud til at præge deres vej ind i uddannelsessystemet mere end deres faglige formåen. Det er unge, som er fagligt dygtige, men som oplever et manglende fokus og en større eller mindre grad af uro i deres livssituation generelt, og som også præger deres resultater inden for uddannelse. Disse unge oplever således, at deres faglige sikkerhed er høj; de ved at de er fagligt kompetente, men det falder dem ikke nemt at levere de resultater, der skal til for at komme videre i uddannelsessystemet.

Vi har her beskrevet nogle af de vilkår, som karakteriserer de unges livssituation. Kigger vi på forholdet mellem disse vilkår, tegner sig følgende billede:

Som denne figur illustrerer, er de unge i denne undersøgelse præget af at være udsatte i forhold til ustabilitet og usikkerhed i deres familiære relationer såvel som i uddannelsesmæssige sammenhæng. Det fremgår også, at denne udsathed præger de unge med forskellig tyngde og sætter forskelligt ind i deres liv. For at skabe et overblik over hvad der præger disse forskellige måder at reagere på ustabilitet og usikkerhed på har vi opdelt dem i tre forskellige aktuelle livssituationer.

Livssituation præget af uro

Disse unge lever i en livssituation, som er præget af uro. De lever med forskellige grader af ustabilitet i deres sociale og faglige liv, men oplever også en faglig sikkerhed. Disse unge er fagligt kompetente, men den ustabilitet de er vokset op med, har præget deres vej gennem uddannelsessystemet, som også er blevet ustabil.

Som det fremgår af ovenstående beskrivelse af de unge, er det tydeligt, at kvaliteten af de sociale relationer i nogen grad påvirker de unges aktuelle personlige livssituation samt deres faglige sikkerhed. Man kan sige, at der er et dynamisk forhold mellem sociale relationer, personlig livssituation og den aktuelle faglige situation, således at oplever man en høj grad af ustabilitet og uro i de sociale relationer, så vil det påvirke ens livssituation, således at den også bliver præget af en høj grad af ustabilitet og uro. Her tegner sig billedet af unge, som er fagligt kompetente, men som beskriver en hverdag præget af ADHD, hash misbrug og 'en flakken omkring'. Denne uro er så stor en del af deres liv, at den også præger deres faglige situation. Disse unge flakker således også uroligt omkring i uddannelsessystemet og kan enten ikke finde sig til rette i systemet eller de kan ikke fokusere, således at de opnår de faglige resultater, der skal til for at komme videre i uddannelsessystemet. De unge oplever derudover kun ringe forsøg fra forældre og læreres side på at hjælpe de unge.

Det ser altså ud til, at den tætte sammenhæng der er mellem de unges sociale relationer og deres personlige livssituation også spiller en stor betydning i forhold til de unges faglige situation.

Livssituation præget af sårbarhed

Unge som er i en livssituation præget af sårbarhed er vokset op i hjem med social ustabilitet og samtidig har de oplevet en høj grad af faglig usikkerhed. I deres vej igennem uddannelsessystemet har de oplevet og oplever stadig store faglige udfordringer, som ikke bliver mindre af den ustabilitet, som præger deres livssituation. Ustabiliteten i deres opvækst har for disse unge medført en sårbarhed, som også præger deres personlige livssituation. Det er unge, som har været barn i en familie, hvor de sociale problemer hos forældrene er gået ud over stabiliteten i hjemmet og har været medvirkende til, at disse unge føler sig sårbare. Denne sårbarhed har præget den opfattelse de har af dem selv, således at de oplever forskellige grader af personlig usikkerhed. Den personlige usikkerhed tager de med sig i skolen, hvor de oplever en stor faglig usikkerhed. Mange af disse unge har erfaringer med mobning, flere igennem det meste af deres skolegang, og de fleste af de unge har haft store faglige udfordringer med ordblindhed etc.

I denne undersøgelse er der derudover unge, som man kan betegne som ekstremt sårbare unge. Det er unge, som er vokset op med tvangsfjernelse, vold, alkoholmisbrug og sandsynligvis seksuelle overgreb. Flere af disse unge har dog gennemført eller er tæt på at have gennemført en uddannelse, hvilket kan tænkes at hænge sammen med, at uddannelse har været et fast holdepunkt for dem i en kaotisk hverdag. Det ser altså ud til, at en højere grad af ustabilitet i de sociale relationer ikke nødvendigvis medfører en tilsvarende højere grad af faglig usikkerhed.

Det som i denne undersøgelse forekommer karakteristisk for de ekstremt sårbare unge er en livssituation præget af en ekstrem grad af uro, sårbarhed og distance. Det er unge som i større eller mindre grad er psykisk skadede og derfor ofte oplever store sociale problemer i uddannelses- og arbejdssammenhæng. De reagerer typisk voldsomt på konflikter med arbejdsgivere, kollegaer, medstuderende eller lærere og ofte vil deres måde at håndtere konflikter være præget af enten aggressivitet eller resignation. Disse vilkår fortsætter ind i deres faglige situation på den måde, at trods det at de faktisk får taget eller er i gang med at tage en uddannelse, skal der ikke meget til, før de resignerer. De unge finder ofte deres egne måder at legitimere, at de er gået i stå, eller at de vælger ny retning i deres uddannelse og arbejdsliv. Disse måder at legitimere valg og fravalg er præget af, at de tilskriver tingene omkring sig mening på måder, som for andre kan virke usammenhængende, ulogiske og forvirrende. Når man som disse unge er vokset op uden forældre til at hjælpe en med at give verden omkring sig mening, så bliver det

naturligt at tilskrive mening på disse usammenhængende, ulogiske og forvirrende måder. Vi skal se senere, at de unge blandt andet har brug for at både at blive taget seriøst og at blive udfordret på deres valg.

Livssituation præget af resignation

De unge som vi i denne undersøgelse beskriver som værende i en livssituation præget af resignation, er unge som er vokset op i stabile rammer, men som har oplevet stor faglig usikkerhed. Denne faglige usikkerhed har påvirket dem således at de også oplever en stor personlig usikkerhed, som er medvirkende til at de resignerer i uddannelsessystemet. De 'ved ikke hvad de vil' eller undlader helt at deltage i uddannelsesvalg og formår at undvige systemet i op til flere år. Denne distance påvirker yderligere deres sociale relationer, som er karakteriseret ved, at de voksne i de unges liv også resignerer overfor de unge. Der er ingen der stiller krav til de unge og således cirkulerer distancen videre rundt i de unges liv. Disse unge har behov for at blive taget i hånden eller med et kærligt skub komme videre i uddannelsessystemet, og når det sker, viser denne undersøgelse at nogle af disse unge viser sig at have stor motivation for at få en uddannelse.

Vi har her tegnet et analytisk billede af de unges fortællinger, som de fremtræder i interviewene. Formålet er at give nogle overordnede træk, som beskriver især de sårbare unge. I det følgende skal vi se nærmere på, hvordan de unge oplever mødet med jobcentret, og hvordan de oplever at være på aktiveringsprojekterne. I den forbindelse vil vi inddrage perspektiver fra ovenstående analyse for at skabe en forståelse for de unges behov, og hvordan disse kan imødekommes med mere fremadrettede tiltag.

Kapitel 5

De unges erfaringer med jobcenter og aktiveringsprojekter

I det følgende kapitel sætter vi spot på de unges møde med jobcentret og de kommunale projekter, der retter sig mod denne ungegruppe i Faxe Kommune. Gennemgangen vil veksle mellem de unges perspektiver og oplevelser – og erfaringer og perspektiver, som de tegner sig blandt de fagpersoner, som er involveret i arbejdet med de unge (socialrådgivere, UU-vejledere, sagsbehandlere). Som vi har skitseret indledningsvist er det dog ungesperspektivet, som er undersøgelsens omdrejningspunkt. Ønsket har været at skabe større viden om, hvem denne gruppe unge er, hvad de tænker omkring uddannelse og fremtid og ikke mindst hvad de oplever - positivt som negativt - i relation til de kommunale tilbud der er til rådighed, for på den måde at kunne bruge denne viden fremadrettet og produktivt i arbejdet med at videreudvikle tilbud til ungegruppen.

Mødet med jobcentret

Når vi kigger på de unges møde med jobcentret, er der både unge, som har oplevet mødet med jobcentret som positivt og en del af de unge, som har oplevet større eller mindre frustrationer i mødet med jobcentret. Vi vil i dette afsnit først give et indblik i, hvordan både de unge og de ansatte på jobcenter og UU vejledningen oplever relationen og dernæst vil vi se nærmere på forhold, som de unge fremhæver som problematiske. Til slut vil vi pege på, hvad de unge såvel som fagpersoner ser som mulige fremadrettede løsninger på forbedrende tiltag.

Jobcentret i relation til de unge

Indledningsvist er det vigtigt at fremhæve, at de unge har svært ved at skelne mellem, hvad der er jobcenter, UU vejledning og andre (social)forvaltninger på kommunen, som således ofte slås over én kam og betegnes som det kommunale 'system'. Der hersker således nogen uvidenhed blandt de unge, og det skaber usikkerhed i forhold til, hvad de kan forvente af mødet med jobcentret. Derudover er det tydeligt, at flere af de unge, der er vokset op med en stor grad af ustabilitet eller en høj grad af sårbarhed har en lang historie i kommunen – og tidligere har været i kontakt med flere sagsbehandlere på kommunen og det smitter af på deres oplevelse af jobcentret.

Det gode møde

I de unges fortællinger fremgår det, at de forventer, når de møder op på jobcentret, at der er nogle krav, som de skal kunne leve op til. De positive erfaringer med jobcentret handler i den forbindelse om, at de unge oplever den første samtale med sagsbehandleren som 'lettere end forventet'. Det positive ved mødet med 'systemet' synes altså i høj grad at handle om fravær af problemer. Nogle unge har en negativ forventning om, at de skal legitimere tidligere erfaringer samt redegøre for årsagen til at de er på jobcentret, ligesom mange forventer at deres ønsker og planer bliver modarbejdet. Forløber mødet anderledes, opleves det af de unge som lettere end forventet. Yderligere oplever de unge mødet som positivt, når den plan de kommer med bliver accepteret samt hvis sagsbehandleren på jobcentret ikke efterfølgende 'hiver fat' i de unge, det vil sige kontakter de unge med nye krav eller ændringer. De positive erfaringer handler således for de unge om at have en fornemmelse af ikke at være underlagt et system men at være en del af et system, hvor der er krav, men hvor der også er lydhørhed overfor ønsket om at forfølge en drøm, og få lov til at fortsætte af den vej man oplever at være på.

Men hvad sker der i det konkrete møde mellem de unge og de ansatte i jobcentret? Det sætter vi fokus på i det følgende. De unges fortællinger om mødet med – og relationen til – sagsbehandlerne på jobcentret handler for enkelte unge om positive oplevelser, hvor de føler de er blevet imødekommet og hjulpet. Men en stor del af de unge har dog haft mindre positive erfaringer. Der er forskellige faktorer i spil i denne forbindelse, som for det første handler om at det er en ukendt verden de unge træder ind i, for det andet at de oplever at sagsbehandlerne generaliserer, og at de for det tredje savner større klarhed i kommunikationen. Vi skal i det følgende beskrive dette nærmere.

En ukendt verden

Kigger vi på det konkrete første møde som de unge oplever det, beskrives dette som præget af nogen grad af distance. Af fokusgruppeinterviewene fremgår følgende beskrivelser af de unges møde med jobcentret:

- Nogle unge oplever velkomsten som distanceret
- Flere unge har oplevet op til flere timers ventetid
- Nogle unge møder en sagsbehandler der 'bare kigger ind i computeren'
- Nogle unge møder en sagsbehandler som ikke tager sig tid til at lytte til den unge

Nogle af de unge fremhæver altså at blive mødt med afmålthed og en sagsbehandler, der tilsyneladende virker noget fraværende i kontakten. Når dette samtidig er en verden, som er ukendt for de unge, oplever de unge denne distance som en manglende hjælp til at få en forståelse for systemet, og hvilken indvirkning det har på deres aktuelle livssituation. De får en oplevelse af at stå alene i denne ukendte verden, hvilket for manges vedkommende er en situation de er vant til – og hvor de som nævnt ofte føler sig sårbare.

På trods af at nogle unge har erfaringer med sagsbehandlere i andre forvaltninger, fremgår det at job- og uddannelsessystemet og de regler og anvisninger som er retgivningende er fremmede for dem. Dette illustrerer følgende billeder fra de unges collager:

De unge som har valgt disse billeder har ønsket at vise, hvordan de oplever et system som har en masse regler og en masse forskellige veje at gå – en labyrint. Kender man ikke til det system, kan det virke overvældende og med risici for at fare vild. For nogle unges vedkommende kan det gøre, at de 'går i sort' – de lukker af for informationen, bliver forvirrede, vrede eller måske opgivende.

De unge ønsker altså, at sagsbehandleren viser forståelse for at det er en ukendt verden for dem. De har behov for at blive taget i hånden, forklaret hvad deres situation er og hvad deres muligheder er. Alternativt er der store risici for at de går der fra med forvirring og manglende motivation for deres videre forløb mod uddannelse og arbejde.

Fagpersonernes perspektiv: Kommunal analfabetisme

Disse perspektiver omkring de unges manglende viden går igen i fagpersonernes fortællinger. De ansatte på jobcentret betegner de unge som en form for 'kommunale analfabeter' der i mødet med kommunen står overfor at skulle tilegne sig et helt nyt 'sprog'. De ved fx ikke hvad Nem ID er, hvad Borgerservice er etc:

"Det kommunale landskab er meget svært for dem. Der er mange ting vi er nødt til at hjælpe dem med."

De ansatte i UU vejledning og på jobcentret oplever således, at de bruger meget tid på at hjælpe de unge igennem 'det kommunale landskab' og de krav og forventninger der gør sig gældende her. Og her kan mødet med jobcentret og beskæftigelsesforvaltningen udgøre en særlig udfordring for de unge, i det de måske tidligere har været tilknyttet børne-ungeforvaltningen, hvor indsatsen har været centreret omkring hjælp og støtte til udsatte børn og familier, mens indsatsen i jobcenter (og beskæftigelsesafdelingen) i højere grad fokuserer på voksne ledige i forskellige matchgrupper. I praksis bliver ungdomslivet og de udfordringer der særligt knytter sig til denne fase, dermed let overset i arbejdet med de unge ledige (jf. Katznelson, Murning og Pless, 2009). UU vejledere efterlyser i den forbindelse, at man nytænker området i forhold til de unge og mener, at man kunne fjerne nogle barrierer ifht de unge ved at benytte sig af kontaktformer, som de unge selv benytter, for eksempel mobil telefon i stedet for breve, og pointerer, at det vil være nemmere at være i kontinuerlig dialog, hvis de bruger sms'er.

Et andet aspekt ved den kommunale analfabetisme som fremhæves er, at det er vigtigt at holde sig for øje, at nogle unge har ikke nogen bopæl. Nogle er smidt ud hjemme fra og har ikke nogen adresse, hvilket betyder, at de ikke kan oprettes i det kommunale system. I yderste konsekvens får de unge adresse på kommunen, men det største problem i kommunal sammenhæng er, at de er svære at komme i kontakt med. I den forbindelse fremhæver nogle af de ansatte, at de oplever at det ikke hjælper at tvinge de unge for eksempel ved at stoppe kontanthjælpsudbetalinger:

"Jeg har et eksempel, han er 19 år, smidt ud hjemmefra, har et misbrug af hash og helt sikkert også noget andet. Vi kan ikke få ham til noget, så lukker vi kontanthjælpen. Vi aftaler at han skal hente sin post hos borgerservice. Vi skal have gang i noget uddannelse, han møder ikke op, så lukker jeg kontanthjælpen, så går der 3 uger, så ringer mor, det kører i ring. Jeg får ikke noget ud af lukke men ellers kommer jeg ikke i kontakt med ham. Han er nødt til at lave penge et andet sted, så på et eller andet tidspunkt er han nok inde og sidde. Han er ikke endda den værste for det er ikke kun ham det går ud over. Hvis der er barn involveret er det værre."

Fagpersonerne bruger altså det at stoppe kontanthjælpsudbetalinger til at komme i kontakt med de unge men mener også, at det er det eneste det kan bruges til. Det er i sig selv ikke motiverende for de unge at vide at konsekvensen af at udeblive/ikke at være i gang med uddannelse etc. er at udbetalingerne stopper. Når kommunen vælger at tage midler i brug som at stoppe kontanthjælpen, så handler det om et forsøg på at skabe kontakt. For de unge er der dog en risiko for at det opleves som straf eller mistillid og det kan få negative konsekvenser for relationen. Ofte vil de unge, som er svære at komme i kontakt med være unge, som netop har brug for relationen til en voksen – om end den er problematisk og vil kræve både rummelighed og tålmodighed at etablere.

Vi har her skitseret en relation, som indeholder en stor kompleksitet. De unge oplever at træde ind i en ukendt verden, som de har brug for hjælp til at forstå og navigere i, ligesom de ansatte på jobcentret oplever unge 'analfabeter', som ikke har den viden om det kommunale system, der forventes af dem, og derfor har brug for støtte og hjælp – men hvor både forvaltningsgange og de unges mistillid og manglende 'kontaktbarhed' kan udgøre væsentlige barrierer. For at den relation kan etableres er der derfor brug for tålmodighed fra begge sider af relationen og det kræver at der er en god kontakt mellem de to parter.

Tendens til at generalisere

De unge peger på, at netop kontakten besværliggøres af, at de har en oplevelse af at sagsbehandlerne på jobcentret giver samme behandling til alle uanset livssituation. De oplever, at sagsbehandlerne skal have de unge hurtigt igennem systemet og den tålmodighed, som vi beskrev ovenfor, er i følge en del af de unge i mange tilfælde mangelfuld. En af collagerne beskriver nogle af de pointer:

Billederne her illustrerer ungeperspektivet, som handler om at de hurtigt skal igennem sagsbehandlingen. De unge oplever, at de ansatte 'sætter stort', det vil sige slår alle over en kam – generaliserer. De unge har en opfattelse, at de ansatte i jobcentret sidder i deres egen verden og kører sager igennem for at gøre plads til nye sager:

"Du skal være en sag i arkivet og ikke en sag på bordet" (ung mand, 26 år)

På den anden side fremgår det tydeligt i interviewene, at de unge er klar over, at der er mange borgere der skal betjenes, at de ansatte er pressede for tid og at de derfor er nødt til at 'skubbe' de unge igennem systemet. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at oplevelsen af 'at være en sag' har konsekvenser for relationen:

"... for dig er det som om de ikke gider have dig" (ung kvinde, 19 år)

De unge oplever altså en form for afvisning af sagsbehandlerne og ønsker at blive mødt både mere ligeværdigt, mere individuelt og mere forstående. De unge beskriver det således:

"Mange der kommer her har en reel grund til at skulle have kontanthjælp og der synes jeg bare at de skal behandle os som voksne mennesker. Alle her oppe er der af en god grund og mange har uddannelse, det er bare fordi de har haft nogle problemer og ikke har kunnet finde arbejde" (ung mand, 28 år)

"Ind til benet. Nogle mennesker kan være i et sort hul, så skal de presse lidt på og komme ind til benet, finde ud af hvad det er de kan hjælpe med" (ung mand, 22 år)

De unge peger her både på et behov for at blive forstået i deres konkrete situation og et behov for at sagsbehandlerne indtager en hjælpende funktion, hvor de sammen med de unge finder frem til, hvad der kan hjælpe dem videre - mere end blot at anviser dem steder eller handlinger.

Fagpersonernes perspektiv: samarbejdspartner og myndighed

Interessant nok, oplever de ansatte på jobcentret tilsvarende barrierer i mødet med de unge. Dette illustreres i de ansatte på jobcentret og UU-vejledningens collager:

De ansatte oplever altså, lidt karikeret, at de unge kommer på jobcentret og føler sig kastet ud i systemet, de kommer med en negativ indstilling og forstår ikke hvad der bliver sagt. En ansat på jobcentret forklarer således, at de unge kommer til det første møde med negative forventninger:

"De ser os som spøgelser i stedet for samarbejdspartnere. De ser os ikke som nogen, der vil dem det bedste. Vi er systemet og er kun ude på alt muligt."

Der er således ofte store barrierer for kontakten mellem fagpersoner på jobcentret og de unge. Barrierer der synes at have tæt sammenhæng med den 'system'- og myndigheds-funktion de ansatte på jobcentret har og som tilsyneladende vanskeliggør et positivt samarbejde på trods af gode intentioner.

Fagpersonerne på jobcentret oplever dog, at de unge 'bløder op' når de får fortalt hvad de har af muligheder. De ansatte befinder sig altså i et spændingsforhold mellem at være samarbejdspartner og være myndighed, hvilket besværliggør kontakten med de unge – tilsyneladende på grund forestillinger og antagelser fra begge parter.

For de ansatte i UU vejledningen opleves kontakten med de unge anderledes. Fagpersonerne fortæller i fokusgruppinterviewet, at de gør en dyd ud af at fortælle de unge, at de ikke er en del af 'systemet'. Det gør en forskel for de unge. UU vejledere oplever at:

"UU udstråler tryghed, nogen de kan regne med. Selv om vi er brændt af ni gange, så kommer de tiende gang. Vi er borgen, der er der."

UU vejlederne oplever således den første kontakt anderledes end fagpersonerne på jobcentret og at det gør en forskel i den sammenhæng, at de ikke er 'en del af systemet'. Der synes således potentielt at ligge et vigtigt potentiale i UU-vejledernes mere uafhængige rolle, ifht at få skabt en god og åben kontakt med de unge – en kontakt som er vigtig at få bygget op inden de unge fylder 18 år og overgår til jobcentret.

Klar kommunikation

Ovenstående billede viser, hvad de unge ønsker i mødet med jobcentret:

- Kvalitet
- God service
- Støtte til personen
- Information

De unge ønsker altså at der er mere fokus på kvalitet og service, i form af nærvær i kontakten, støtte til den enkelte samt information.

"Vi ønsker personligt engagement. Så man kan mærke at der er én der vil høre på din historie og som kan høre at du faktisk har en plan." (ung mand, 19 år)

"Så skal der være frihed til at når du kommer, at du kunne fortælle hvad du gerne ville og så kan de hjælpe dig derudfra" (ung mand, 24 år)

'God service' handler altså om at sagsbehandlerne har et personligt engagement; at de er nærværende, at de lytter og at samtalen tager udgangspunkt i de unges overvejelser og eventuelle planer.

Dertil kommer, at de unge efterlyser bedre information. Mange unge oplever, at de til mødet på jobcentret får en meget sparsom information og derfor opleves det mere som ordrer:

"Du skal gøre det, skriv under her, find to job og gå igen." (ung mand)

I forhold til visitationen til aktiveringsprojekterne, fortæller flere af de unge, at sagsbehandleren fortæller hvor de

skal være, i hvor lang tid men ikke med hvilke grunde, de skal være lige præcis på det givne projekt. Det kan give de unge en følelse af at sagsbehandleren kan sende dem, hvor som helst hen. Det er således ofte med minimal motivation at de unge starter på projekterne. De fortæller dog, at de efter kort tid på projektet værdsætter at være i gang og oplever at de får god hjælp til at komme videre og den information ville have været værdifuld for dem at have fået allerede inden de startede på projektet.

De unge efterspørger altså en mere klar kommunikation omkring de enkelte aktiveringsprojekter, hvad de tilbyder og hvorfor sagsbehandleren anbefaler lige præcis det projekt. Det giver også de unge bedre mulighed for at vende tilbage til sagsbehandleren, hvis de ikke selv mener at projektet er det rette og gerne vil undersøge andre muligheder. En af de unge fortæller, at hun følte sig malplaceret på et projekt men hun turde ikke kontakte sagsbehandleren, fordi hun var bange for konsekvenserne. I stedet blev hun på projektet men 'passede sig selv' og det smittede negativt af på motivationen for jobsøgningen. Det kunne således være hensigtsmæssigt med en mere klar kommunikation, som tydeliggør for de unge dels hvad projekterne tilbyder og dels deres muligheder for alternativer.

Vi har i det ovenstående formidlet de unges erfaringer, som for en stor dels vedkommende har været præget af negative oplevelser. Vi skal dog fremhæve, at der i vores interviewmateriale også findes eksempler på unge, som har oplevet en god kontakt, hvor de oplevede at blive hjulpet. En af de unge mænd fortæller, at han til et møde på jobcentret udtrykte panik over at han som 20-årig ikke havde nogen uddannelse, men sagsbehandleren beroligede ham og sagde:

"... at det var der mange der ikke havde og han hjalp mig videre." (Ung mand, 22 år)

De unge har altså både behov for anerkendelsen af deres situation såvel som den konkrete hjælp til at komme videre. Som beskrevet tidligere, føler de unge sig meget sårbare i forhold til et presset arbejdsmarked og oplever uddannelsesvalget som uhyre vigtigt. Samtidig har de et stort behov for støtte, fordi en del unge synes det er svært at navigere både i de mange valgmuligheder og i systemet. En anden ung fortæller om en positiv oplevelse på jobcentret:

"Det var ligesom om du følte, at der er en person her, der hører din version af historien. Det kan godt være, at hun ikke ved, hvem du er, men så siger hun, kan du ikke prøve sådan og sådan... forslag. Skærer det ud i pap. Når hun sidder der og prøver at lære én at kende, så siger hun, 'jeg har på fornemmelsen, at det nok er det her, du helst vil, fordi det synes jeg, jeg har fornemmelsen af'. Det var jo pisse godt, for det var jo rigtig rart, det hun egentlig gjorde. Hun havde jo sat sig ind i, hvem jeg var. Gav ikke et eller andet lorte svar. Det syntes jeg var fantastisk." (Ung mand, 22 år)

Som citatet her peger på så gør det en forskel, at det mærkes at den ansatte udviser personligt engagement og nærvær. Han får en fornemmelse af at blive lyttet til. Endvidere er det den unges plan der danner udgangspunkt for samtalen og ikke en forudbestemt standardplan, som ikke forholder sig til den unges konkrete situation. Sluttelig fremhæves det som vigtigt at de unge får tydelig information om projekter, regler mm., således at de får en fornemmelse af at blive taget i hånden – at få skåret tingene ud i pap.

Det har ikke været muligt inden for rammerne af denne rapport at gå dybere ind i relationen mellem unge og ansatte på jobcentret. Det kunne være interessant at undersøge nærmere, hvad der konkret sker i kontakten mellem de unge og sagsbehandlerne, da det ser ud til at det i nogle tilfælde bærer præg af at være en relation, der nemt påvirkes negativt af forestillinger og antagelser, som fungerer som barrierer for at der hurtigt kan etableres en god kontakt. Det vi i denne undersøgelse kan pege på er dog, at det er vigtigt at kommunikationen er klar således at de unge føler sig guidet og vejledt i forhold til mulighederne i systemet for at hjælpe dem videre.

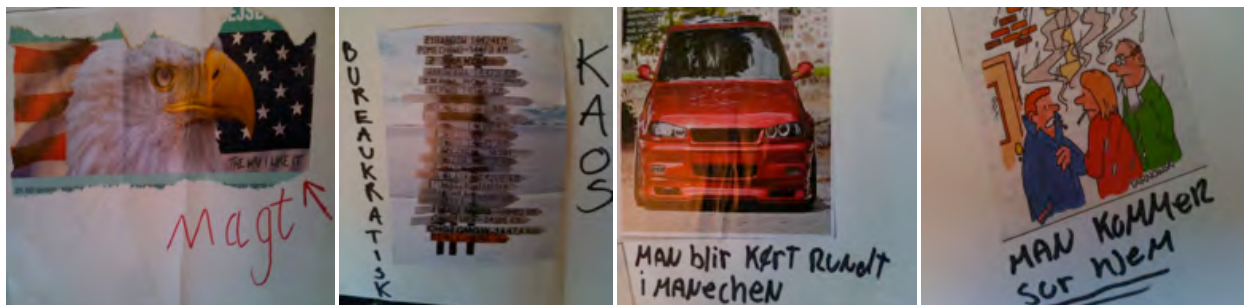
Jobcentrets funktion som 'system'

De unge oplever altså, ikke overraskende, at det at jobcentret repræsenterer en myndighed, som har en indflydelse på deres konkrete levede liv for nogles vedkommende virker som en barriere for samarbejdet. Men hvad er det for en indflydelse de unge mærker? Det skal vi i det følgende se nærmere på.

En væsentlig del af arbejdsfunktionen for sagsbehandlerne på jobcentret er selvsagt at de har en række myndighedsopgaver, der knytter sig lovgivningen på området. Fra et myndighedsperspektiv, skal jobcentret vurdere

for alle unge kontanthjælps-, starthjælps- og dagpengemodtagere under 25 år⁴, om de kan tage en uddannelse på ordinære vilkår og derfor skal have et pålæg om at starte en uddannelse. Endvidere skal det vurderes om personen kan opnå forudsætningerne for at kunne gennemføre en ordinær uddannelse, der skal tilrettelægges relevante aktiveringsforløb etc. I den forbindelse er der en række regler og sanktionsmuligheder i forhold til udbetaling af ydelser, som jobcentret skal følge (jf. AMS, 2009). Fra de unges perspektiv fremhæves disse myndighedsopgaver oftest i 'negativ' form, som begrænsninger: De unge fortæller om oplevelser med at blive trukket i børnepenge (ungeydelse), at få et uforståeligt uddannelsespålæg og at få afvist kurser som falder uden for reglerne. Disse oplevelser synes således i lige så høj grad at adressere den generelle lovgivning ifht unge arbejdsløse, som de konkrete forhold i Faxe Kommune. Vi skal her få et indblik i nogle af de unges oplevelser med dette.

En kamp mod systemet

Som ovenstående billeder vidner om, så er der i datamaterialet fortællinger der peger på frustrationer og følelsen af at kæmpe i mod et system, som de unge i udgangspunktet forventer kan støtte dem i deres uddannelsesplaner og -valg. Den forventning betyder, at reglerne og kommunens sanktionerende handlinger bliver oplevet som uretfærdige. Som nedenstående citat viser, så oplever nogle af de unge at være i en situation, hvor strukturelle betingelse gør at de bliver fanget i en situation, hvor de skal i uddannelse selvom de måske ønsker noget andet. Hvis de ikke er i uddannelse får det økonomiske konsekvenser og det bliver oplevet som uretfærdigt:

“De kan jo ikke bare sige, at de vil trække vores børnepenge, hvis ikke vi har noget at lave. Vi kan jo ikke få noget at lave. Vi kan jo ikke alle sammen bare starte på en uddannelse for at have ‘noget at lave’. (...) Det er jo ligeså meget deres skyld, at du ikke har noget at lave. Hvis ikke de kan hjælpe én.” (Michael, 16 år)

“Jeg synes til gengæld at det er surt at man skal ud i aktivering, når man ved hvad man skal om en måned eller to. Man får endda mere udbetalt når man går derhjemme, end man gør, når man er i aktivering. (...) Så tænker man, ‘Åh, nej!’. Skal man sidde og søge arbejde og starte i skole – fuldstændig åndssvagt at jeg skal i erhvervspraktik og hvad ved jeg, når jeg ved, at det er det her, jeg bare vil. At jeg så stadig skal sidde og gøre en indsats for at få et arbejde, når det ikke er det, jeg vil lige nu.” (Henriette, 22 år)

Michael oplever, at hvis han ikke er i uddannelse, bliver han ramt af økonomiske sanktioner. Set i hans perspektiv handler det dels om, at hvis der var arbejde at få, ville han ikke være indbefattet af et krav om uddannelse og ville ikke blive trukket i børnepenge. Og derudover har han en klar forventning om at kommunen kan hjælpe ham med at komme i uddannelse og arbejde.

Henriette oplever lige som Michael, at de regelsæt som gælder i kommunen ifht kontanthjælp, uddannelse og aktivering virker begrænsende. Henriette har en plan for uddannelse men er indbefattet af et krav om, at hun er i aktivering. Det betyder, at hun skal søge arbejde på trods af at hun netop har fravalgt arbejde, fordi hun skal starte på VUC og få de kvalifikationer, der skal til for at hun kan komme videre i uddannelsessystemet. Når hun derudover har forstået, at hun vil opnå en økonomisk gevinst ved at gå hjemme frem for at være i aktivering, så opleves det som demotiverende og i nogen grad meningsløst.

4 Med og uden forsørgerpligt for hjemmeboende børn og med og uden en erhvervskompetencegivende uddannelse

Michael og Henriettes eksempler viser således hvordan nogle unge oplever den aktuelle arbejds- og uddannelsessituation som begrænsende. Man kan ikke selv vælge hvad man bruger sin tid på og udsættes tilmed for økonomiske sanktioner. Det skaber en modstand overfor kommunen og jobcentret fra de unges side. Samtidig fremhæver Michael det som meningsløst, at gå i gang med uddannelse for bare at 'have noget at lave'. Det er et perspektiv som går igen hos flere af de unge, når de fortæller om deres erfaringer med uddannelsespålæg.

Uddannelsespålæg⁵

Flere af de unge har oplevet at blive fanget i en situation, hvor et uddannelsespålæg medfører, at de bliver tvunget til at træffe valg om en anden uddannelse, end den de selv har planer om. Dette bliver i høj grad oplevet af de unge som at de ikke selv har indflydelse på det vigtige valg som et uddannelsesvalg er. De oplever, at kommunen tvinger dem til at træffe valg, de ikke selv ville have truffet. Sebastian drømmer om en erhvervsuddannelse inden for en branche, som er populær blandt unge og han har valgt at se om han har en chance og har derfor søgt ind på en skole, som tilbyder præcis det han gerne vil. Optagelsen ligger dog et halvt år ud i fremtiden og han er derfor nødt til at vælge en anden uddannelse som starter tidligere:

“Jeg skulle sådan set søge ind på grund af kommunen, de ville have at jeg skulle søge ind så hurtigt som muligt. Så er det sådan set lige meget hvilken uddannelse du vælger.(...) jeg har søgt en anden uddannelse på Teknisk Skole. Den søgte jeg ind på fordi kommunen sådan set har tvunget mig til det. (...)Jeg har egentlig ikke lyst til at tage en plads fra nogen, som egentlig gerne vil have den hvis det er det, de går og brænder for. Det er kommunen der vil have, at jeg skal begynde på noget hurtigst muligt, hvis der er noget. Det irriterer mig lidt, men nå ja” (Sebastian, 19 år)

Sebastian beskriver situationen som tvang. Han har truffet et valg og er uforstående overfor, at han tvinges til at søge en uddannelse, når han allerede har planer for sin fremtidige uddannelse. Derudover strider det i mod hans værdier, at han måske tager en plads fra andre som virkelig ønsker sig den plads og han oplever derfor nogen grad af irritation over denne situation.

Sebastian vælger at følge reglerne mens andre unge forsøger at argumentere med sagsbehandleren. For disse unge virker situationen med uddannelsespålæg demotiverende. Thomas har på grund af personlige omstændigheder med sin fars dødsfald og en fraværende mor gennemført en studentereksamen med meget dårlige resultater, på trods af at han er en ung mand med gode faglige kundskaber. Han beskriver selv at han har brug for tid til at finde en plan. Da vi interviewer ham har han en plan, men da han først kan starte på den uddannelse han gerne vil den efterfølgende sommer, oplever han, at han er nødt til at vælge en anden uddannelse. Thomas har prøvet at forklare sin situation for sagsbehandleren:

“Jeg synes det er meget ensidigt fra kommunens side. F.eks. jeg fik det her uddannelsespålæg lige da jeg begyndte her. Fire uger skulle jeg bruge til at finde en uddannelse. Så er det jeg ringer til min sagsbehandler og fortæller hende min situation. Med det fravær jeg har fra gymnasiet skal jeg enten have lidt tid til at finde den uddannelse, jeg gerne vil have eller det arbejde, jeg vil have, så jeg ikke bliver demotiveret. Og dropper ud. Giv mig noget tid, sæt dig ind i min hverdag. Jeg ved godt at de har nogle regler de skal overholde, men hvis man ser realistisk på det som en sagsbehandler, og møder en gut med 50% fravær... presser ham ind i en uddannelse efter fire uger. Man kan jo se, at effekten er at jeg tager en grafisk uddannelse. Jeg har kun gjort det pga. uddannelsespålægget” (Thomas, 22 år)

Thomas har ingen ambitioner om at blive grafiker men søger ind, fordi han skal. 'Det er jo meget rart at kunne' bliver hans ræsonnement for at tage uddannelsen, indtil den uddannelse han gerne vil have, starter. Unge som Thomas er således meget bevidste om deres situation og om hvad det kræver for at komme på rette spor ind i uddannelsessystemet men oplever at blive bremset af demotivation på grund af nogle regler i systemet. For nogle opleves det som en kamp:

---

⁵ Uddannelsespålæg er et "Pålæg om at tage uddannelse på ordinære vilkår for unge under 25 år, der modtager kontanthjælp, starthjælp eller arbejdsløshedsdagpenge og som ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse og ikke har forsørgerpligt over for hjemmeboende børn. jvf ændringslov nr. 479 af 12. juni 2009.

*“Jeg synes at det var en hård kamp man skulle have, før de egentlig gad forstå det. Selvfølgelig kan jeg se at fra deres synsvinkel at de ikke skal have de unge i systemet – det er vi sgu for kloge til, vi skal ud og uddannes. Men der er ingen pointe i en som mig, der endelig har fundet ud af, at jeg skal være lærer og så sende mig på EUC for at blive mekaniker, eller et eller andet. Det er jo ikke relevant på nogen måde. Så ville jeg komme tilbage efter 20 uger og sige, ‘ja, nu har jeg så et mekanikerkursus, nu vil jeg gerne på seminariet igen.’ “
(Nicolaj, 22 år)*

Som citatet her med Nicolaj viser, så vil de unge gerne i uddannelse, de forstår systemet og formålet med at de skal være i gang men de unge pointerer også, at reglerne i nogle tilfælde virker som barrierer på deres vej i uddannelse, i form af at det at komme i (hvilken som helst) uddannelse hurtigst muligt får forrang over de unges egne konkrete uddannelsesønsker og planer – hvilket synes at indebære at de unges uddannelsesmotivation svækkes, fordi uddannelsesaktiviteten opleves som meningsløs og uden retning. Andre unge, som Thomas, oplever at kæmpe med personlige problematikker, der gør, at de ikke umiddelbart kan overskue et uddannelsesperspektiv her og nu, men at der ikke findes alternativer der kan hjælpe ham med at genvinde motivationen. De unge oplever altså et ufleksibelt systemet uden mulighed for at tage individuelle hensyn. Som tidligere nævnt, er der tale om de unges oplevelser af uddannelsespålægget og de muligheder de tilbydes. De kommunale fagpersoner understreger dog, at reglerne er langt mere fleksible og giver mulighed for individuelle hensyn og opkvalificeringsforløb i ‘venteperioden’ indtil den unge kan starte på en given uddannelse. Men som de unges fortællinger vidner om, synes disse perspektiver ikke at stå særligt klart for de unge, hvilket understreger vigtigheden af at sætte fokus på kommunikationen mellem de unge og jobcentret i forhold til de tilbud og krav, der gør sig gældende.

Mistillid som barriere

Hvis vi vender blikket mod de vilkår, som de unge i denne undersøgelse har haft gennem deres liv generelt og i uddannelsessystemet og vi skal prøve at forstå den irritation, forvirring og potentielle afvisning, som de unge oplever så dukker begrebet om tillid og mistillid op. Jeanettes historie peger på tillid som et vigtigt aspekt i mødet med jobcentret:

“Den gamle sagsbehandler var sådan lidt... sød nok, men hun havde haft for mange, som ikke gider at arbejde. Når man kom derned og virkelig havde et problem, så kiggede hun på en som om man sad og fyldte hende med lort. En gang imellem tænkte jeg, at jeg ikke gad at gå derned, fordi jeg vidste at jeg ville gå grædende derfra. (...) Jeg blev jordet engang imellem. Jeg kom derned og prøvede at forklare, at jeg havde et problem med min angst, f.eks. har jeg det faktisk svært med at tage offentlige transportmidler, og de sagde, ‘ved du hvad, det kan vi ikke bruge til noget’, og at jeg blev nødt til at søge i Haslev, f.eks. Jeg fik at vide, at hvis ikke jeg gjorde det, så kunne jeg ikke få nogen penge. (...) Eengang imellem mangler der lidt at de går ind i den enkelte person. Jeg ved godt, at det er meget at forlange, for der kommer så mange mennesker derop hver evig eneste dag. Der er sindssygt mange mennesker. Men alligevel. Og jeg tror ikke jeg er den eneste, der savner lidt medfølelse.” (Jeanette, 19 år)

Jeanette oplever altså – med en stor forståelse for sagsbehandlerens arbejdsvilkår – at hun er i en situation, hvor det at komme igennem med sit budskab er præget af store barrierer. Hendes oplevelse er at sagsbehandleren og systemet ikke vil anerkende – endsige tage højde for - hendes situation og de problematikker hun oplever at kæmpe med (angst mm.). Hun forsøger at forklare sig på bedste vis men oplever at blive mødt med manglende tillid. Hun oplever at blive ‘jordet’, at være til besvær eller at hun lyver overfor sagsbehandleren. Jeanettes fortælling sætter spot på en central og aktuel problematik – hvordan hjælper man bedst muligt de unge, som af forskellige årsager er for psykisk skrøbelige til umiddelbart at varetage et fuldtidsjob. Der er ingen tvivl om, at løsningen for Jeanette ikke er blive ‘ladt i fred’ – fx i form af en førtidspension (jf. også Marselisborg Praksisvidencenter, 2011), men hendes arbejds- (og kommunale) historik synes at understrege, at (fuldtids)arbejde heller ikke er løsningen. Og spørgsmålet er således, hvordan man kan hjælpe unge som Jeanette videre – mod et godt liv – og tættere på arbejdsmarkedet?

Uanset graden af mistillid, så oplever nogle unge altså en manglende tillid, som kan være en medvirkende faktor som en barriere for deres videre vej ind i uddannelsessystemet. Når de skaber et billede af jobcentret som ‘nogen der tror jeg lyver’, så er der en risiko for at de unges fokus flyttes fra dem selv, deres valg og deres fremtid til blot at ‘overleve’ i systemet: de forsvare sig, ‘angriber’, stagnerer eller hvad de nu har for vane at gøre, når de møder mistillid. Det betyder endvidere, at konsekvensen af denne mistillid i mødet mellem de unge og sagsbehandleren kan være det modsatte af hensigten – at fremme uddannelse for flest mulige unge. Man kan sige, at systemet kommer til at spænde ben for sin egen målsætning.

Vi har her skitseret de barrierer og muligheder som unge såvel som fagpersonerne på jobcentret og i UU-vejledningen oplever i mødet mellem de to parter. Vi skal i det følgende se nærmere på tilsvarende perspektiver på de unge på aktiveringsprojekterne.

De unge på projekterne

Faxe Kommune tilbyder flere aktiveringsprojekter, som er målrettet mod de unge mellem 16 og 30 år. De unge som deltager i denne undersøgelse er på det tidspunkt, hvor vi interviewer dem i gang med forløb på fire forskellige aktiveringsprojekter. I det følgende betegnes projekterne som Projekt A, Projekt B, Projekt C og Projekt D. Her lidt kort information om de forskellige projekter.

Projekt A og Projekt B tilbyder aktiveringsforløb til unge mellem 18-30 år, der har ret eller pligt til uddannelse. De unge får mulighed for at udvide deres kompetencer og øge deres viden i forhold til uddannelse og arbejde. Via personlig vejledning er formålet at de unge bliver klædt på til at gennemføre et uddannelsesforløb og efterfølgende være en del af arbejdsmarkedet. Der tilbydes afklaring via personlige samtaler, uddannelsesvejledning, virksomhedsbesøg, hjælp til jobsøgning samt viden om kommunikation, A-kasse og fagforening, arbejdsmarked og arbejdspladskultur, økonomi og budget, sundhed samt samfundsrelevante emner. I begge projekter indgår desuden virksomhedspraktik. Formålet hermed er at give en indsigt i forskellige arbejdsområder, som kan medvirke til at målrette uddannelsesvalget. Hensigten er at de unge får erhvervs erfaring og skaber netværk, der kan være en hjælp i jobsøgningen. De unge har undervejs i forløbet en fast kontaktperson. Forskellen på de to projekter er, at projekt A er målrettet udsatte unge og dermed har en mere pædagogisk tilgang (med højere personalebemanding), mens Projekt B udelukkende henvender sig til uddannelsesparate unge i Målgruppe 1.

Projekt C er udviklet i samarbejde mellem Det Lokale Beskæftigelsesråd i Faxe Kommune, forskellige ungdomsuddannelser og VUC. Projektet har fokus på at hjælpe 18-30 årige med afklaring samt kompetenceudvikling i forhold til uddannelse. Hensigten er at forberede de unge til uddannelsesvalg og –start, samt at støtte op om de unge, når de starter i uddannelse. Grundlaget i projektet er almen kvalificering og uddannelse ved at de unge sammen med andre unge undervises i udvalgte AVU-fag (Almen Voksen Undervisning). Sideløbende hermed er der fokus på at opnå valgkompetence ift. næste uddannelsesvalg, kende til egne foretrukne læringsstile samt at kende til egen personprofil. Endvidere har der været etableret en mentorfunktion, der støtter op om den unge.

Det skal bemærkes, at der på det aktuelle tidspunkt for interviewene ikke var nogle unge i aktive forløb på Projekt C men at flere af de interviewede i fokusgrupperne samt et par unge i enkeltinterview tidligere har gennemført et forløb og nu er i gang med HF enkeltfag på VUC.

Projekt D er et pilotprojekt rettet mod 15-17 årige, som ikke er i gang med en ungdomsuddannelse. Projektet fokuserer på social træning og afklaring i forhold til uddannelse. Forløbet i denne pilotfase er på to måneder, hvor det skal afprøves om en indsats, der målrettet tager fat i de unges personlige såvel som faglige problemer virke fremmende for de involverede unge. I projektet afprøves derudover alternative tilgange til læreprocesser og der er fokus på at de unge via uddannelsesbesøg får mulighed for at afklare muligheder for deres fremtidige uddannelse.

Det overordnede billede der tegner sig af de unges oplevelse af projekterne, er at projekterne på den ene side tilbyder noget af det, de unge har behov for og som de efterspørger men på den anden side oplever nogle unge, at projekterne også har mangler i forhold til at tilbyde noget brugbart for dem. Som tidligere nævnt er de unge kendetegnet ved en stor forskellighed, hvilket naturligvis stiller store krav til projekterne for at de kan tilbyde noget, der rammer alle. Inden vi går videre til en tematisk beskrivelse af de unges oplevelse af projekterne, skal vi her give et overblik over det, som fremhæves positivt om projekterne.

De unge oplever generelt set at de ansatte på projekterne tilbyder:

- En god, seriøs og grundig vejledning og støtte i forhold til uddannelsesmæssig afklaring og jobsøgning
- En personlig og nærværende kontakt
- Støttende samtaler og hjælp i forhold til personlige problemer

- Formidling af viden der er fremmede for personlige kompetencer
- Støtte til faglig opkvalificering ift grundlæggende fag som dansk og matematik

Derudover er de unge glade for muligheden for fysisk træning og de unge på Projekt D er glade for aktiviteter som madlavning og videofilm.

I følgende analyse vil vi komme et skridt dybere ind i projekternes funktion i forhold til det at indgå i et socialt fællesskab, at få voksenstøtte og vejledning og i forhold til at vokse fagligt.

At indgå i socialt fællesskab

Et af de helt gennemgående træk i denne undersøgelse er at projekterne for de unge har en værdifuld social funktion. Som nævnt er mange af de unge tilflyttere og oplever generelt at der mangler sociale tilbud i området og derfor har mange en hverdag præget af kedsomhed og for en stor dels vedkommende ensomhed. Derfor er det positivt for dem at komme på projekterne, møde andre, høre deres historier og i det hele taget at indgå i et socialt fællesskab:

“Vi snakker meget og hjælper hinanden. Der er fuld accept af alle. Det er en god ting. Også selv om der er stor aldersforskel.” (Ung mand)

“Jeg synes det er rigtig, rigtig godt. Selvfølgelig er der ikke dansk og matematik involveret i, men det er faktisk lidt ligesom at gå på efterskole, for når vi er så få, så er der det der sammenhold. Man kender hinanden selv om man kun har gået der en måned.” (Ung kvinde)

Som det fremgår så kommer de unge tæt på hinanden og det ser ud til, at den sociale funktion ikke bare består i at tale sammen men også at hjælpe hinanden. En af de 'ældre' unge fortæller blandt andet, at hun motiverede en af de yngre kursister til at tage med til et uddannelsessted, som hun ellers havde afvist at tage afsted til og det endte med at være en hjælp for den yngre kursists motivation og afklaring. Der er altså positive konsekvenser af at være en blandet gruppe. Men omvendt kan den store forskellighed i erfaring og alder blandt kursisterne også udgøre en udfordring. Som denne kursist forklarer:

“Altså, der er jo mange forskellige typer her, og det er ikke fordi jeg føler mig bedre end andre, eller noget som helst. Men jeg føler lidt at det.. samtaleniveauet er ret lavt. Hvad er der at snakke om...?” (Ung mand, Projekt B)

“Jeg kan godt forstå, at de yngre mennesker har brug for at finde ud af, hvad koster det at handle ind til et morgenmåltid og hvor vigtigt er det for jer at få de forskellige måltider på dagen og lære om de ting. (En ansat på projektet red.) og jeg talte også om at det var lidt... at det var et hold på så stor aldersforskel. Vi snakkede om, at det kunne være meget bedre hvis der var et hold for dem på 18-24 og 25-30 år. Der er virkelig lang vej ned til de 18, ikke. Jeg følte mig malplaceret og blev rigtig irriteret på folk, der bare kom dryssende hen ad dagen og ikke tog det seriøst. Det irriterede mig, jeg er et voksent, selvstændigt menneske.” (ung kvinde, Projekt B)

Der er således nogle af de unge som enten på grund af at de er et andet sted personligt, socialt og fagligt oplever at sammensætningen af deltagere på Projekt B er så blandet at det hæmmer deres motivation og giver dem en fornemmelse af at være fejlplaceret.

Projekt B er præget af en meget blandet gruppe af unge mellem 18 og 29 år. I den ene ende af skalaen findes de ressourcestærke unge, som har en uddannelse, har en aktiv livsstil og har klare planer for deres fremtidige uddannelse eller arbejde. Det er unge, som fremtræder som om de har tjek på tilværelsen. I den anden ende findes unge, som er tydeligt frustrerede enten over, at der ikke er arbejde at finde eller at de møder barrierer i forhold til deres uddannelsesvalg. Nogle af disse unge har også store personlige problemer at kæmpe med. Som citatet ovenfor illustrerer, så betaler nogle unge en pris for at projekterne kører med så store forskelle blandt deltagerne og i værste fald kan det gå ud over motivationen for jobsøgning eller uddannelsesafklaring.

En anden faktor som spiller ind i de unges oplevelser med projekterne er antallet af deltagere. En deltager fra Projekt B fortæller her om et tidligere forløb på et andet projekt (Projekt A):

“Vi var placeret i en mindre gruppe, det var lidt mere intimt. Men ellers så...Der var ikke så mange mennesker, der var ikke så mange, der gik ud og ind...Ja, det var en meget fast gruppe.Vi snakkede faktisk indbyrdes om tingene, hjalp hinanden og støttede godt op om hinanden.” (Ung kvinde, Projekt B)

Denne unge kvinde fortæller, at hun er meget indadvendt og derfor hjalp det hende at være i en mindre gruppe, hvor det var nemmere for hende at komme tæt på de andre unge og dermed udvikle den tillid der skal til for at de unge kan støtte og hjælpe hinanden. Det skal i den forbindelse nævnes, at de interviewede unge på Projekt A fremstår som en mere homogent sammensat gruppe. De unge er typisk mellem 19 og 25 år og for de flestes vedkommende har livet været præget af ustabilitet og sårbarhed og det kan altså være medvirkende til at de unge finder et sammenhold og oplever at hjælpe og støtte hinanden, hvilket kan være en motiverende faktor i deres vej mod uddannelsessystemet. Det er tydeligt, at de ansatte på Projekt A formår at skabe et miljø, hvor de unge netop får etableret dette relationelle nærvær og sammenhold og det ser ud til at være værdifuldt for de unge.

Fagpersonernes perspektiv: Forskelle i aktiveringsprojekterne og visitationen

Interviews med fagpersoner bekræfter dette billede, som det fremgår af nedenstående citat:

“På Projekt A er de bedre til at tage hånd om de mere sårbare unge. Projekt B er mere holdorienteret. Projekt A støtter mere op og det kigger vi også på med de unge. Vi siger til de unge; vi har de her to forløb, hvad synes du om det? Så vælger de ud fra det, og ofte så vælger de det der ligger der hvor de bor. Så er de fri for transport.”

Der er således i fagpersonernes bevidsthed en klar skelnen mellem hvad de to projekter tilbyder og at Projekt A er tilrettelagt for de sårbare unge. Det er således hensigtsmæssigt, at de sårbare unge bliver visiteret til det projekt, som tilbyder den støtte de har behov for i deres vej mod uddannelse. Alligevel vidner ovenstående citat om, at det ikke altid er projektets indhold, der bliver udslagsgivende for valget. Fagpersonerne lægger op til de unge selv kan vælge hvilket projekt de helst vil på og det valg bliver ofte betinget af de geografiske afstande. Der er således en tendens til at de unge vælger det sted, der ligger tættest på hvor de bor. Det betyder, som vi har set tidligere, at projekterne får karakter af at være en meget blandet samling af unge mennesker og det vanskeliggør processen både for de unge, som har brug for støtte og for de unge, som har mere brug for faglige udfordringer og som bliver påvirket af at skulle identificere sig med en gruppe af meget sårbare unge.

At få voksenstøtte og vejledning

Det personlige nærvær fra de voksnes side, som de unge efterlyser i forhold til sagsbehandlere træder tydeligt frem i de unges fortællinger om de ansatte på projekterne:

“Det er bare al den hjælp de tilbyder. De gør alt, de finder praktikpladser, de tager med dig til jobsamtaler, hvis det skulle være det. De holder øje med jobs til dig, hvis de lige falder over noget på nettet. Tænker på en. Hele tiden på udkig til noget, der kan hjælpe dig, og de taler også med dig på det personlige plan, hvis du har brug for at snakke om noget.” (Ung mand)

“Det er det med at lærerne ikke er normale lærere. Jeg kan ikke huske hvad de er uddannet som, men f.eks. lærer vi at skrive jobansøgninger og har været ude og kigge på skoler, for at finde ud af, hvad vi vil. Vi kan da også godt sidde og se en film og hygge os, og har snakket meget om alkohol og stoffer.” (Ung kvinde)

De unge udtrykker et behov netop for at de ansatte kommer tæt på de unge som personer og hjælper dem både med praktiske ting i forhold til uddannelsesvalg og arbejdssøgning men også i forhold til personlige problemer. Dette synes at være et af de helt centrale forcer ved projekterne, at de netop kommer tæt på de unge for at kunne sætte hjælp ind der, hvor det er mest hensigtsmæssigt.

Særligt de unge på Projekt A og C fortæller, at de voksne gør en stor indsats for at hjælpe de unge på forskellige måder:

- Kompetenceafklaring
- Jobsøgning
- Uddannelsesafklaring
- Afklaring/udredning i forhold til eventuelle diagnoser
- Støtte til personlige problemer
- Tid til afklaring

De unge oplever for de flestes vedkommende et rum, hvor der er plads og tid til at de kan komme videre i deres vej i uddannelse eller arbejde. I den forbindelse, opleves det som vigtigt, at de voksne kommer tæt på de unge i deres forsøg på at hjælpe dem videre.

I forhold til afklaring har nærværet fra de ansatte på projekterne også en vigtig funktion. Nogle af de unge kommer med en plan for uddannelse mens andre er uafklarede og har et stort behov for at blive hjulpet igang med en afklaringsproces. Det er unge som gennem hele folkeskoletiden har levet med en evig uafklarethed i forhold til uddannelse og arbejde. Det opleves derfor som en stor udfordring for de unge at skulle træffe et valg om uddannelse – og i sær på fire uger. En af de unge fortæller at det, der har hjulpet ham har været en meget aktiv indblanding fra de voksne på Projekt A:

”Jeg føler, at nu har jeg fundet ud af hvor jeg hører til, så nu skal jeg bare have uddannelsen klar. (...) Nu ved jeg ikke om det kommer til at lyde dumt, men når jeg kommer hjem om aftenen har jeg sgu svært ved at falde i søvn, for du mærker stadig den der energi, der løber gennem kroppen. Det er fandeme rart. Det har jeg manglet i lang tid. Både energien og den der positive følelse.”

”Der var første gang da vi gik på projektet. (...) Der fik vi så nogle tests vi skulle igennem, som kunne pege på en retning for det, vi ville. Der stod det også på listen, men (de projektansatte red.) blev ved med at sige, det er det, du skal. Allerede da jeg kom her denne her gang, stadig uden erfaring og viden, da sagde de stadig, ’det er det, du skal. Det kan vi da mærke på dig. Vi skal have dig ud i en praktikplads, så du kan mærke det. Så kan du selv se, at det er det, du skal’. Og det har de jo også haft ret i”

For denne unge mand har det i forhold til hans uafklarethed altså været en hjælp, at de voksne har været meget klare på, hvad de mener han ville have godt af at afprøve. Selvom det er ’testen’ der gør, at han bliver opmærksom på et muligt fremtidigt jobperspektiv, er det særligt de to projektansattes vedholdende insisteren på, at ’det er det han skal’ der gør at vover at kaste sig ud i det. Han har oplevet det som en stor hjælp at få et ’kærligt skub’ i retning af et uddannelses/jobperspektiv. Det er således vigtigt, at disse uafklarede unge oplever klarhed fra de voksne ikke bare i at hjælpe dem med at afprøve forskellige ting men også med at klargøre, hvad det er for krav der stilles og afklare, om den unge er indstillet på det.

Fortællingen her vidner også om det som fremgik af analysen af mødet med jobcentret, nemlig at de unge har behov for at ’blive taget i hånden’. Det kan umiddelbart virke paradoksalt, at disse unge i høj grad er vant til at klare sig selv og samtidig har et behov for at blive holdt i hånden. Et bud på at forstå dette paradoks kan handle om, at de netop i kraft af fraværet af støttende voksne i deres primære relationer, føler sig alene, sårbare og forvirrede og har brug for en ’anden’ voksen til at støtte dem i deres proces og for nogles vedkommende give dem et skub i en bestemt retning.

Der er dog også en del af de unge, som kæmper med en række problematikker, som de voksne tilsyneladende ikke har viden om. For eksempel fortæller flere unge i interviewene om et hashmisbrug, som de ikke har talt med de ansatte på projekterne om. Det betyder, at det misbrug som på dette tidspunkt måske er deres største barriere for at komme videre med og fastholde en uddannelse ikke bliver talt om og derfor heller ikke behandlet.

At vokse fagligt

Som det fremgik tidligere, er der stor forskellighed i gruppen af unge i undersøgelsen også i forhold til deres faglige kompetencer. Dette afspejler sig i deres oplevelse af projekterne. Indledningsvist skal vi høre om et forhold, som især præger de unge på Projekt B:

“Men jeg synes ikke at rent fagligt... jeg ved godt at der ikke er særlig meget fagligt arbejde, men jeg synes ikke at man kan bruge det til særlig meget. Der er enighed i gruppen blandt kursisterne om, at mange af de ting vi laver er lidt overflødige. Men det er også begrænset - det er jo også forskelligt fra person til person, det er jeg klar over. Der er mange forskellige typer, men jeg ville ønske at de kunne forholde sig mere til individet. Jeg ved godt det er svært.” (Ung mand)

“Der er meget spildtid, hvor man bare sidder. Så har man gjort det, man skulle, og så kan man ikke... Så har man været derinde en gang om ugen, så er der ikke så meget mere at komme efter. Der bliver ikke slået nye jobannoncer op hver dag.” (Ung kvinde)

“Vi prøver at få det bedste ud af dagen, men nogle gange er det altså en tør fisk at være her. Jeg ved f.eks. hvad jeg skal, jeg har en læreplads, så jeg skal faktisk bare møde og 'bekræfte jobsøgning'. Så går jeg over og træner og snakker med folk og sådan.” (Ung mand)

De unge oplever altså at mange af de ting de laver er overflødige, at der er meget spildtid og at de skal gøre en indsats, for at få det bedste ud af at være der. Samtidig efterlyser de unge flere faglige og erhvervs relaterede tiltag og fremhæver de faglige oplæg, foredrag, besøg etc der har været på projektet som særligt positivt. Samtidigt anerkender de unge at deres behov for mere faglighed er ressourcekrævende, men set fra de unges perspektiv ville det have en positiv indvirkning på deres motivation:

“Man kan jo godt kigge på det og tænke: kan denne her ressource bruges andre steder eller er der et andet kursus, jeg kan få noget ud af? Noget der har noget at gøre med det, man gerne vil lave. For dette her sted er jo tilknyttet arbejdsmarkedet og det arbejde man gerne vil have. Det er lidt sådan at den der motivation til skole, den der søgning af viden, den bliver lidt dræbt. Jeg ved godt at man kommer ud i det virkelige liv og jobsøgning er aktuelt. Men jeg synes ikke at det er sjovt at have det fire gange. Det er meget det samme, og jeg synes at de har svært ved at tage højde for individuelle kompetencer og forhold “ (Ung mand)

Som den unge fortæller her, ser det i denne undersøgelse ud til at de unge gerne vil opkvalificeres i forhold til uddannelse og arbejde. De er ikke bare på projekterne for at få kontanthjælp – eller for ikke at miste den. De er der fordi de gerne vil i uddannelse og i arbejde. Og på deres vej mod uddannelse og arbejde fremhæver nogle af de unge altså det som vigtigt, at de får tilbudt nogle kurser, som kan kvalificere dem i den retning de har valgt eller er i gang med at vælge. Det er ikke kun fagligt kompetente unge, som efterspørger større faglighed. Også unge som oplever en stor faglig usikkerhed vil gerne have bedre muligheder for at opkvalificere sig. Flere unge fortæller om den positive effekt det havde for dem at tage et danskursus, hvor de erfarede at de var bedre fagligt, end de troede. Dette har en vigtig funktion i forhold til deres videre vej mod uddannelse og arbejde, da det påvirker, ikke bare deres faglige kompetencer men også deres personlige selvtillid.

Dette afspejles tydeligt i erfaringerne fra de unge vi har interviewet, som har været i et forløb på Projekt C og nu er i gang med 9.klasse på VUC. Disse unge fortæller alle enstemmigt om den positive oplevelse det er for dem, at gå på VUC. De oplever - nogle af dem for første gang i deres liv - at lære noget:

“Det er spændende, for en gang skyld kan man følge med. Det er gode læringsmetoder, der foregår lidt på tavlen, så opgaver og så gruppearbejde. Det er meget varieret. Man skal sige til, når det er for svært så finder vi ud af hvad, der skal til for at jeg kan lære det. Det betyder meget, for i folkeskolen gjaldt det bare om at smyge sig igennem og håbe at det går. Her kan jeg lære det, jeg skal lære.” (Ung mand)

“Man lærer meget her på VUC i forhold til folkeskoler. Så det er godt. Der er ikke er så mange i klasserne. Lærerne tager mere fat i en og har mere tid til at forklare i forhold til folkeskolerne.” (Ung kvinde)

Det har altså en stor betydning for de unge, som tidligere har haft det svært i folkeskolen, at det der er færre elever i klassen og at lærerne derfor har bedre mulighed for at hjælpe dem med det faglige. Derudover fremhæves det som vigtigt at være en del af et læringsmiljø, hvor det er i orden at have det svært og at spørge efter hjælp. Endvidere

har det betydning for de unge, at de på VUC behandles som voksne og at de behandler hinanden som voksne. Det fremhæves blandt andet som vigtigt, at der ikke er noget mobning. Det giver plads til læring.

Det er således positivt for de unge som har haft det svært i folkeskolen og ikke har gennemført deres 9. klasses eksamen at opleve et undervisningsmiljø, hvor der er plads til forskellighed, plads til læring og tid til at tilegne sig det faglige stof. Man kan forestille sig, at det har en positiv afsmittende effekt på deres vej videre i uddannelsessystemet.

Fagpersonernes perspektiv: De unge i aktivering

De ansatte på projekterne skelner i deres karakteristik af de unge mellem to gruppe af unge: de afklarede og de sårbare. De unge som er afklarede kommer ifølge de projektansatte kun på grund af lovgivningen. De venter på at starte på et studie og opleves som 'selvkørende'. En af de ansatte på projekterne stiller spørgsmålstejn ved, hvorfor der skal bruges ressourcer på disse unge. De oplever således på samme måde som de unge, at lovgivningen for nogle unge kan forekomme meningsløs.

Den sårbare gruppe fylder en del i aktiveringsprojekterne. De ansatte på projekterne karakteriserer dem som unge, der mangler netværk og som står alene med tingene:

"De mangler helt grundlæggende familienetværk. De bor for sig selv, har svært ved at komme op om morgenen, der er ingen til at sige: afsted med dig. De er for meget alene, de har ikke voksenkontakt så de kan drøfte deres tanker og overvejelser med en voksen, uden at blive mødt af skænderier, bebrejdelser mm. De er jo helt unge og det er svært at finde ud af hvordan livet skal leves"

Fagpersonerne har således en grundlæggende forståelse for de unges situation, deres ensomhed og manglende netværk. Det stiller en række krav til dem som fagpersoner i kontakt med de unge. Ifølge de projektansatte, har de unge brug for en bred indsats omkring:

- At finde et sted at bo
- At få behandling for misbrug af hash mm
- At der er nogen der lytter til dem
- At der er nogen der hjælper dem med fx samtaler på kommunen
- Motivere til skolebesøg og praktik
- Motivere til at bruge netværk i jobsøgningen
- Tilbud om faglig undervisning i dansk og matematik
- Tilbud om motion og fysisk aktivitet

Derudover er der flere unge, som fagpersonerne oplever, har mere holdningsmæssige barrierer, som de er nødt til at forsøge at ændre på. Det kan handle om at tackle det ukendte, om manglende omstillingsparathed, om manglende selvværd og lignende personlige barrierer.

Flere projektansatte nævner også, at nogle sårbare unge, som har oplevet skelsættende begivenheder som for eksempel dødsfald blandt forældre eller andre forandringer, der påvirker deres tryghed, ikke magter selv at tackle dette og komme videre. De har behov for hjælp til at bearbejde disse begivenheder og de konsekvenser de har for dem.

Fagpersonerne oplever, at når en indsats på disse punkter lykkes, så fjernes nogle af de barrierer der er for de unges vej i uddannelse og de får sat en proces i gang, der bevæger dem tættere hen i mod uddannelse.

Fagpersonernes bud på fremadrettede perspektiver

I dette afsluttende afsnit skal vi høre om de fremadrettede perspektiver, som de ansatte på jobcentret, UU-vejledning og på aktiveringsprojekterne ser. Men først skal vi som optakt høre om en af de problematikker, som kan løses ved netop de fremadrettede perspektiver, som de ansatte fremhæver.

Ukendte unge med problematikker

Blandt fagpersoner på jobcentret fremhæves det som et stort problem, at nogle af de udsatte og sårbare unge ikke har været i kontakt med kommunen før de kommer i kontakt med jobcentret. I disse tilfælde kræver det en meget stor indsats dels at afdække problemerne og dels at iværksætte en indsats, der kan hjælpe de unge. UU vejlederne kalder det detektivarbejde, at finde ud af hvem de unge er og hvilke problematikker der er aktuelle i deres liv. En ansat på jobcentret fortæller om et typisk forløb:

“En dreng der ikke har gået i skole siden 8 kl, fordi han har en social fobi eller der har været nogle ting i hans liv, der blokerer for et normalt skoleforløb. Skolen har ikke brugt mange ressourcer på at få det afklaret. (...) Ofte er problematikkerne så store at man ikke kan hjælpe ham, misbrug, sociale fobier, hvad er årsagen og hvem skal afdække det? Så skal vi have fat i sagsbehandler og der ligger mange ting, så har han haft svære problemer i hjemmet og dialogen med hjemmet vidner om barrierer der også.”

Det er således en stor barriere for de sårbare unges vej mod uddannelse, hvis ingen har været opmærksomme eller tager sig af problematikker som psykiske lidelser eller misbrug indtil de bliver 18 år. Det skaber frustration blandt UU vejlederne:

“Det har været svært det her med i folkeskolen, hvorfor bliver der ikke gjort mere i folkeskolen, hvorfor er der ikke nogen der henter dem, hvorfor finder vi ikke ud af hvorfor den pågældende ikke kommer i skole. Hvem er det der skal det?”

Citatet her peger således på, at der hersker nogen forvirring omkring ansvaret for at tage sig af problematikker, der kan være den bagvedliggende årsag til at børn og unge ikke kommer i skole.

I nogle tilfælde kommer de unge altså først i kontakt med systemet, fordi de går på kommunen for at få penge til mad, og så kræver kommunen, at de bliver aktiverede. Nogle unge kommer altså selv før der kommer opmærksomhed på at de 'flakker rundt'. En fagperson fortæller om flere unge under 18 år, som selv har ringet til de ansatte på projekterne, fordi de har en ven, som går på projektet og er glad for det. Der er således unge mellem 16 og 18 år, som ikke er i arbejde eller uddannelse og som altså ikke er i kontakt med systemet. Fagpersonerne pointerer i interviewene, at man er ved at iværksætte et bedre samarbejde mellem UU-vejledningen og jobcentret, således at UU vejledere er i kontakt med de unge før de bliver 18 år og overleverer de unge til jobcentret. Dette vil give dels en tættere kontakt til de unge og dermed bedre mulighed for at iværksætte en indsats for at hjælpe unge med problematikker og dels giver det en blidere overgang for de unge fra UU vejledning til jobcenter og aktivering (jf. også CABI, 2011; Katznelson, Murning og Pless, 2009).

Det vigtige samarbejde

Fagpersoner på projekterne såvel som i jobcentret mener, at en succesrig indsats for de unge afhænger af om samarbejdet mellem de forskellige unge-instanser lykkes. Her fortæller en ansat på jobcentret:

“Problemet for os er, at mange af de instanser, der arbejder med de unge, de arbejder for selvstændigt. Der skal mere samarbejde til, så vi kan komme rundt om hele den unges liv. Altså jobcenter, os og misbrugskonsulenter skal arbejde sammen. Vi skal have fat omkring hele deres tilværelse.”

Det er altså vigtigt at man har en tilgang til de unge, hvor man kommer rundt om flere aspekter af deres hverdag og deres liv generelt. Det kræver, at man samarbejder på tværs i kommunen, således at indsatsen koordineres i forhold til jobcenter, aktivering, misbrugskonsulent, folkeskole etc. Eksempelvis oplever de ansatte på projekterne, at de unge som visiteres til projekterne og som har problematikker som angst og depression, at de krav som jobcentret stiller ikke hænger sammen med lægens vurdering. Det resulterer i, som vi har set eksempler på blandt de unge, at

der bliver stillet krav til dem, som de ikke magter at leve op til på grund af depression eller angst.

Især omkring samarbejdet med misbrugscentret oplever UU vejledere og jobcentret store vanskeligheder. Ofte kommer der ikke en tilbagemelding fra misbrugskonsulenten, hvilket gør at jobcenteret ikke kan komme videre med at hjælpe de unge i aktivering og altså videre i uddannelse. Derudover oplever fagpersonerne også en del unge, som ikke er motiverede for at komme ud af deres misbrug og det oplever de netop kræver en tæt opfølgning på de unge i en koordineret indsats instanser imellem.

Netop den tætte opfølgning sætter spot på den anden form for samarbejde som er vigtigt ifølge fagpersonerne:

“Måske er der for mange aktører. Den unge bliver bare et individ og så sidder alle aktørerne og ’kloger’ den. Hvis der bare var en voksen der kendte den unge. Så kan man altid handle ting af før eller efter mødet.”

Som dette citat viser, er der således en risiko for at fagpersonerne sidder med al deres viden om, hvad der er godt for de unge men hvis samarbejdet ikke virker, så virker deres viden heller ikke i praksis. Så mister man fokus på det vigtige; nemlig relationen og kontakten med den unge. Der er blandt fagpersonerne altså et ønske om, at de unge følges tæt af en fagperson. UU vejlederne oplever, at hvis de viderebringer deres viden om de unge til jobcentret, så hjælper de unge blandt andet med at få en hurtigere afklaring i forhold til uddannelsesvalg. UU vejledernes erfaring er at de via ’håndholdt vejledning’ hvor de unges følges videre i systemet, for eksempel på VUC, og opfølges af den samme fagperson, medvirker til at man bevarer en tæt kontakt til de unge og det hjælper med at fastholde de unge i uddannelse. I den forbindelse efterlyser fagpersonerne mere tid til den enkelte unge, så de har mulighed for at fokusere på den hjælp de unge har brug for. For eksempel tager det tid at bryde vaner som manglende evne til at møde op, møde til tiden, positive vaner omkring kost og motion etc. Det ønsker fagpersonerne at kunne tilbyde mere af, da de oplever, at det hjælper de unge videre at få støtte til at bryde disse vaner, når deres situation ofte er sådan, at deres forældre ’har sluppet’ dem.

Opsummering

De fagpersoner der er fokus på i denne rapport (ansatte på jobcentre, i UU-vejledningen og aktiveringsprojekter) indtager på den ene side en rolle som støtte for de unge på deres vej mod uddannelse. En del af de unge oplever at de ansatte udfylder denne rolle – de oplever at blive mødt, anerkendt, informeret, støttet og vejledt – specielt på aktiveringsprojekterne. På den anden side har de ansatte på jobcentret derudover en myndighedsfunktion som består i, at de skal sikre at de unge træffer valg om uddannelse og at de er i gang. Dette præger kontakten mellem de unge og fagpersonerne på jobcentret og i nogle tilfælde betyder det at begge parter opfattelse af den anden er præget af forestillinger og fordomme. Der eksisterer således nogle barrierer der kan medføre, at de unge ikke oplever at få den hjælp, de har brug for og at de ansatte oplever det som udfordrende at bevare kontakten til de unge.

Undersøgelsen tegner et billede af nogle unge, der har brug for information, personligt engagement og at blive taget i hånden. Endvidere peges der på nogle barrierer der er knyttet til de myndighedsopgaver, som jobcentret varetager. De unges perspektiv er, at de forstår systemet og vigtigheden af at være i gang men at de også oplever at økonomiske sanktioner og uddannelsespålæg i nogle tilfælde er barrierer for deres uddannelsesvalg og det kan have en påvirkning på deres motivation. Sluttelig peger fagpersonerne på at et mere velfungerende samarbejde med de forskellige unge instanser kan være med til at give en mere kontinuerlig og præcis støtte til de unge.

Aktiveringsprojekterne har en vigtig funktion for de unge, både i form af det sociale fællesskab de unge bliver en del af og i form af de ansattes uvurderlige støtte og vejledning. Derudover fremhæves det af de unge, at det faglige indhold på projekterne spiller en vigtig rolle for deres motivation for uddannelse.

Litteratur

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2012): *Knap 80.000 unge hverken i job eller uddannelse i mere end 6 måneder*, AE-Rådet

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2012a): *Mange unge ledige fra 90'erne er i dag på offentlig forsørgelse*, AE-rådet

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011): *Ungdomsarbejdsløsheden tæt på fordoblet under krisen*, AE-Rådet

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011a): *Markant flere på kontanthjælp: Over hver tredje er ung*, AE-Rådet

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011b): *Mange unge i provinsen er parkeret på sidelinjen*, AE-Rådet

Bandura, Albert (1997); *Self-Efficacy – The exercise of control*, W.H Freeman

Beskæftigelsesministeriet (2011): *Godt 9 ud af 10 kontanthjælpsmodtagere har ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse*, <http://www.bm.dk/Tal%20og%20tendenser/Ugens%20tema/Arkiv/2011/Uge%2050.aspx>

Beskæftigelsesregion Hovedstaden & Sjælland (2010): *Unge, uddannelse og ledighed i Østdanmark. Unge og arbejdsmarkedet*, Arbejdsmarkedsstyrelsen

CABI (2011): *Samarbejde om unge. Tværregional undersøgelse og analyse af samarbejdet mellem jobcentre og UU-centre om ungeindsatsen*, Center for Alternativ Beskæftigelse

Demant, Jakob (2006): *Fokusgruppen – Spørgsmål til fænomener i nuet*, I Bjerg, Ole & Kaspar Villadsen (red.): *Sociologiske metoder - fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier*, Samfundslitteratur

Glavind, Niels (2005): *Lighed gennem uddannelse. Hvordan er det gået?* AE-Rådet

Illeris, Knud (2009): *Ungdomsliv mellem individualisering og standardisering*, Samfundslitteratur

Jensen, Ulla Højmark & Torben Pilegaard Jensen (2005): *Unge uden uddannelse. Hvem er de, og hvad kan der gøres for at få dem i gang?* SFI

Jobcenter Faxe (2010): *Barrierer for uddannelse og job. En analyse af unge ydelsesmodtagere i Faxe Kommune*, Faxe Kommune

- Katznelson, Noemi (2004): *Udsatte unge, aktivering og uddannelse. Dømt til individualisering*, CeFU
- Katznelson, Noemi, Susanne Murning og Mette Pless (2009): *Vejen mod de 95 %. En erfaringsopsamling fra projektet Ungdomsuddannelse til alle*, CeFU, UVM og KL
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2009): *Interview. Introduktion til et håndværk*, Hans Reitzels Forlag
- Landsorganisationen i Danmark (2011/06): *Øje på uddannelse – Årgang 1998*, LO
- Mathiassen, Charlotte & Eva Silberschmidt Viala (2009): *Erfaringer med mobning fra barndommen og det levede liv*, I Kofod, Jette & Dorthe Marie Søndergaard: *Mobning. Sociale processer på afveje*. Hans Reitzels Forlag
- Marselisborg Praksisvidencenter (2011): *Vidensopsamling. Eksisterende viden om ledige unge under 30 år*, Beskæftigelsesregionerne Hovedstaden & Sjælland, Nordjylland, Midtjylland og Syddanmark
- Percy-Smith, Berry (2011): *Using lige journey mapping to understand the experience of NEET young people leaving school and finding work*, ESA Conference
- Pless, Mette (2009): *Udsatte unge på vej i uddannelsessystemet*, Phd.afhandling, CeFU, DPU
- Pless, Mette & Noemi Katznelson (2007): *Unge veje mod ungdomsuddannelserne. Tredje rapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*. CeFU, DPU
- Pless, Mette & Noemi Katznelson (2005): *Niende klasse og hvad så? – en midtvejsrapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*. CeFU, DPU
- Rambøll (2011): *Analyse af 15-17-årige uden igangværende uddannelse*, Beskæftigelsesregion Hovedstaden og Sjælland
- Rambøll (2011a): *Analyser af afgangsmønstre for unge uden uddannelse*, Beskæftigelsesregion Hovedstaden og Sjælland
- Rambøll (2011b): *Bilag til: Analyse af afgangsmønstre for unge uden uddannelse*. Faxe Kommune, Beskæftigelsesrådet, Beskæftigelsesregion Hovedstaden & Sjælland
- Ritzau (08.01.2012): *80.000 unge skal tvinges i gang*
- Sørensen, Niels-Ulrik m.fl. (2011): *Når det er svært at være ung i DK*, CeFU
- Ugebrevet A4 (12.01.2012): Enigt folketing: Unge skal arbejde for kontanthjælpen: http://www.ugebreveta4.dk/2012/201202/Torsdag/unge_skal_arbejde_for_kontanthjalp.aspx
- Uni-C (2011): Profilmodel på kommuner. Fremskrivning af ungdomsårgangs uddannelsesniveau, http://www.uvm.dk/Service/Statistik/Tvaergaaende-statistik/~media/UVM/Filer/Udd/Gym/PDF11/110625_profilmodel_2009_kommuner.ashx

